Krzysztof Kocjan

Powojenne losy mienia gmin żydowskich w Olkuszu i Wolbromiu

Krzysztof Kocjan

Powojenne losy mienia gmin żydowskich w Olkuszu i Wolbromiu

Powojenne losy mienia polskich Żydów, wymordowanych przez niemieckich okupantów, to jeden z tak eufemistycznie zwanych „trudnych tematów" polskiej historiografii - przez powojenne lata bliższy raczej lokalnej tradycji szeptanej, niż rzetelnej analizie historycznej. Jest to też jeden z bardziej ztabuizowanych tematów w relacjach polsko-żydowskich i polsko-polskich. Ciągłość prawna między tzw. Polską Rzeczpospolitą Ludową a niepodległą III Rzeczpospolitą Polską i brak przez ponad dwadzieścia pięć lat demokratycznego ustroju społecznej odwagi w uregulowaniu spraw reprywatyzacyjnych (prócz wątpliwej prawnie procedury reprywatyzacyjnej mienia związków wyznaniowych) ową tabuizację tylko pogłębiły.

Tutaj chciałbym przedstawić powojenne losy nieruchomego mienia olkuskiej i wolbromskiej żydowskiej gminy wyznaniowej, odzwierciedlone w archiwalnych materiałach Centralnego Komitetu Żydów w Polsce[1] (CKŻP) oraz Urzędu do Spraw Wyznań (UdsW), z których część została już opublikowana w interesującej pracy Kazimierza Urbana[2].

Przedwojenne regulacje prawne przyznawały żydowskim gminom wyznaniowym, składającym się na Żydowski Związek Religijny, osobowość prawną, a co za tym idzie - mogły one posiadać majątek (w tym majątek nieruchomy). Po wojennej zagładzie ludności żydowskiej, po której pozostał gminny majątek nieruchomy, komunistyczne władze odrzuciły możliwość odtworzenia gmin wyznaniowych w ich przedwojennym kształcie, przejmując ich majątek, a dopuszczając tylko tworzenie Żydowskich Zrzeszeń Religijnych, które mogły dostać w użytkowanie nieruchomości służące celom kultu.

Nieruchomości żydowskich gmin wyznaniowych w Olkuszu i Wolbromiu zaraz po wojnie stały się przedmiotem zainteresowania miejscowych organizacji. 21 maja 1947 r. Zarząd Ochotniczej Straży Pożarnej w Olkuszu wystąpił do Ministerstwa Administracji Publicznej w Warszawie *z uprzejmą prośbą o przekazanie na własność nieruchomości stanowiących majątek b. gminy wyznaniowej żydowskiej, a składających się z budynków po synagodze i szkole żydowskiej i położonych w Olkuszu przy ul. Bożniczej Nr. 12 i Nr. 14. Budynki te nie przedstawiają żadnej wartości zabytkowej, są zupełnie zniszczone i pozostają bez żadnej opieki*. Prośbę swą olkuska straż pożarna uzasadniała istnieniem od 1883 r. i posiadaniem pięćdziesięcioletniej remizy strażackiej, będącej *budynkiem małym, parterowym i pozbawionym fundamentów przez obniżenie poziomu sąsiednich ulic i z tej przyczyny mury podlegają łatwo wszelkim wstrząsom, a istniejące od dłuższego czasu pęknięcia, pomimo stałej konserwacji budynku, ciągle się odnawiają i powiększają. Szczupłość remizy nie pozwala na pomieszczenie w niej posiadanego sprzętu, który z konieczności rozlokowany jest po*

1 Występuje także jako: Centralny Komitet Żydów Polskich.

2 Kazimierz Urban, *Cmentarze żydowskie, synagogi i domy modlitwy w Polsce w latach 1944-1966 (wybór materiałów)*, Kraków 2006.

Il. 1. Olkuska synagoga po wojnie (źródło: PTTK Olkusz)

magazynach miejskich oraz na placu przy tychże magazynach i podlega zniszczeniu. Istnieje również obawa, że stara remiza może się zawalić i zniszczy znajdujący się w niej sprzęt zmotoryzowany. Olkuska Straż Pożarna jako Straż w mieście powiatowym nie posiada żadnego lokalu pod świetlicę strażacką i jest pozbawiona możliwości przeprowadzenia kursów strażackich oraz rozwijania życia kulturalnego wśród swoich członków. Przydzielone budynki, po dokonaniu pewnej przebudowy i koniecznego remontu, będą mogły służyć pod nowoczesną remizę strażacką i świetlicę dla Straży Olkuskiej i pozwolą na urządzenie ośrodka wyszkoleniowego dla strażactwa całego powiatu olkuskiego.

Prośba olkuskiej straży pożarnej została w tym samym dniu poparta przez Zarząd Miejski m. Olkusza w osobie Burmistrza, który *stwierdza, że zapodane w drugostronnej prośbie motywy są najzupełniej zgodne z prawdą i że objekt pożydowski w obecnym stanie, ze względu na brak konserwacji ze strony Urzędu Likwidacyjnego stanowi ruinę, t.j. mury rozsypują się, oprawy okienne, drzwiowe i t.p. nie istnieją. Objekt ten wybudowany został przed około 40-tu laty bez żadnych zasad architektonicznych i wskutek tego nie przedstawia żadnych wartości zabytkowych.* Także Starostwo Powiatowe Olkuskie - Referat Budowlany w osobie starosty i architekta powiatowego potwierdziło pismem z 24 maja prawdziwość motywów przedstawionych przez olkuską straż pożarną *i jednocześnie zaznacza, iż budynek o którym mowa w powyższym piśmie nadaje się jedynie tylko dla celów Straży Pożarnej w Olkuszu. Równocześnie zaznacza się, że budynek nie jest zabytkiem i może być użyty dla celów Straży Pożarnej*.[3]

Sprawa nie nabrała chyba zbytniego tem-

3 K. Urban, *Cmentarze żydowskie…*, s. 141-142.

pa, skoro dopiero 30 kwietnia 1948 r. Wydział Prawny CKŻP w osobach Kier. Wydz. Rewind. H. Kesslera i Generalnego Sekretarza J. Łazebnika zwrócił się do Wojewódzkiego Komitetu Żydowskiego w Krakowie z pismem w tej sprawie: *Ochotnicza Straż Pożarna w Olkuszu odniosła się do Min. Adm. Publ. z prośbą o przekazanie na własność nieruchomości składających się z budynków po synagodze i szkole żydowskiej, położonych w Olkuszu przy ul. Bożnicznej Nr. 12 i 14. Budynki te, jako rzekomo zniszczone i nie posiadające wartości zabytkowej mają być przeznaczone na remizę strażacką, a więc służyć celom ogólnego bezpieczeństwa pożarowego.*

Min. Adm. Publ. skłonne jest oddać w/w nieruchomości w zarząd Ochotniczej Straży Pożarnej.

W związku z powyższym prosimy o możliwe rychłe powiadomienie nas, czy naprowadzone przez Ochotniczą Straż Pożarną okoliczności odpowiadają prawdzie, a następnie po porozumieniu się z Kongregacją Religijną o wyjaśnienie jaki jest rzeczywisty stan tych obiektów i jaką one przedstawiają wartość w chwili obecnej.[4]

Poglądów olkuskich strażaków, wspieranych przez miejscowe władze, nie podzielali ocalali z Zagłady olkuscy Żydzi. W archiwach zachowała się opinia Oddziału Powiatowego w Olkuszu Centralnego Komitetu Żydów Polskich z siedzibą przy ul. 3 Maja 5 z dnia 28 maja 1948 r., w której czytamy: *W odpowiedzi na pismo z dnia 24 maja br. (...) w sprawie synagogi i Bet-Hamedrosz pozwalamy sobie donieść, że synagoga żydowska w Olkuszu stanowi wręcz zabytek, jak również jedyną pozostałą świętością po naszych pra pra dziadach miasta Olkusza. Stan synagogi jest dobry, wymaga jedynie otynkowania części murów i oszklenie co można uskutecznić nie dużym kosztem. Ochotnicza Straż Pożarna w Olkuszu nie jest kompetentna oceniać czy synagoga Olkuska stanowi zabytek czy też nie. Jeżeli Ochotnicza Straż Pożarna ma zapotrzebowanie na jakieś szopy strażackie, to przy dobrej chęci mają w Olkuszu wiele innych opuszczonych budynków i placy które wprost graniczą z budynkami Ochotniczej Straży Pożarnej.*

Wysunięty wniosek o przekazanie im na własność synagogi i Bet Hamedrosz w Olkuszu jest wytyczny tryk niektórych członków O.S.P. w Olkuszu którym zależy, aby nie pozostał ślad po Żydach miasta Olkusza. [5]

Olkuski Komitet Żydowski musiał wystąpić o restytucję własności przedwojennego mienia, skoro 30 czerwca 1949 r. Okręgowy Urząd Likwidacyjny w Krakowie skierował do Żydowskiej Kongregacji Wyznaniowej w Olkuszu następujące pismo podpisane przez p.o. dyrektora mgr. Z. Schlichtinga: *Wskutek polecenia Min. Skarbu w Warszawie z dnia 31 maja 1949 r. (...) O.U.L. w Krakowie oznajmia, co następuje.*

Wszelkie oświadczenia woli, składane przez obecne żydowskie kongregacje religijne, jak również przez wojewódzkie komitety żydowskie w odniesieniu do majątku pozostałego po żydowskich gminach wyznaniowych /traktowanego obecnie jako majątek opuszczony w rozumieniu art.1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r./ pozbawione są wszelkiej podstawy prawnej i nie rodzą żadnych skutków prawnych. Dawne bowiem gminy wyznaniowe tworzyły związek publiczno-prawny /art.1 przepisów o organizacji żydowskiej gmin wyznaniowych (...) z r.1928/, reprywatyzowany[6] *przez zarządy tychże gmin z nadrzędną władzą związkową - radą religijną gmin żydowskich - na czele. Tylko więc te*

4 Archiwum ŻIH, Zespół #303/XVI/Wydział Prawny Centralnego Komitetu Żydów w Polsce 1945-1950, sygn. 149, k. 84 i 85.

5 K. Urban, *Cmentarze żydowskie…*, s. 143-144.

6 Powinno być: reprezentowany.

władze związkowe, dopóki istniały, mogły składać skutecznie oświadczenia woli imieniem żydowskiego związku religijnego względnie imieniem poszczególnych gmin tego związku w sprawach dotyczących majątku tychże gmin, przedstawiającego i dawniej i dziś mienie publiczne. Jednakowoż żydowskie gminy wyznaniowe nie istnieją faktycznie i ponowne ich przywrócenie /z rozporządzenia Prezydenta R.P. (…)/ nie leży w zamiarze Ministerstwa Administracji Publicznej. Obecne żydowskie kongregacje wyznaniowe nie posiadają zdolności do działań prawnych, a zatem nie mogą nabywać i pozbywać majątku ruchomego i nieruchomego oraz rozporządzać nim, gdyż okólnik Ministerstwa Administracji Publicznej Departamentu Wyznaniowego Nr. 3 z dnia 6 lutego 1945 r. na podstawie którego utworzone zostały żydowskie kongregacje wyznaniowe, nie przyznał im osobowości prawnej, lecz upoważnił je tylko do regulowania spraw żydowskiego kultu religijnego z tymczasową Radą Religijną, jako organem opiniodawczym, na czele. W myśl powołanego wyżej okólnika Ministerstwa Administracji Publicznej, żydowskim kongregacjom wyznaniowym podlegają przekazaniu w zarząd i użytkowanie tylko wszelkie nieruchomości stanowiące uprzednio własność byłych izraelickich gmin wyznaniowych oraz innych izraelickich stowarzyszeń, służące celom kultu religijnego, a więc bożnice, seminaria religijne, łaźnie rytualne, cmentarze.

Jeżeli chodzi o stosunek prawny nowych żydowskich kongregacji religijnych do dawnych żydowskich gmin wyznaniowych, to Ministerstwo Skarbu wyjaśnia, że przydzielenie nawet obiektów /ruchomych i nieruchomych/ żydowskiego kultu religijnego miejscowym t.j. terytorialnie właściwym żydowskim kongregacjom wyznaniowym nie następuje z tytułu sukcesji prawnej po byłych żydowskich gminach wyznaniowych, gdyż nowe żydowskie kongregacje wyznaniowe jak wyżej zaznaczono, nie są sukcesorami prawnymi byłych żydowskich gmin wyznaniowych. Natomiast wojewódzkie komitety żydowskie są oddziałami zarejestrowanego stowarzyszenia „Centralny Komitet Żydów Polskich" z siedzibą w Warszawie i posiadają osobowość prawną, wynikającą z prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 r. (…). Mają one tylko charakter społeczno-polityczny i charytatywny, natomiast nie są one uprawnione do dysponowanie majątkiem tak ruchomym jak i nieruchomym, pozostałych po dawnych żydowskich gminach wyznaniowych.

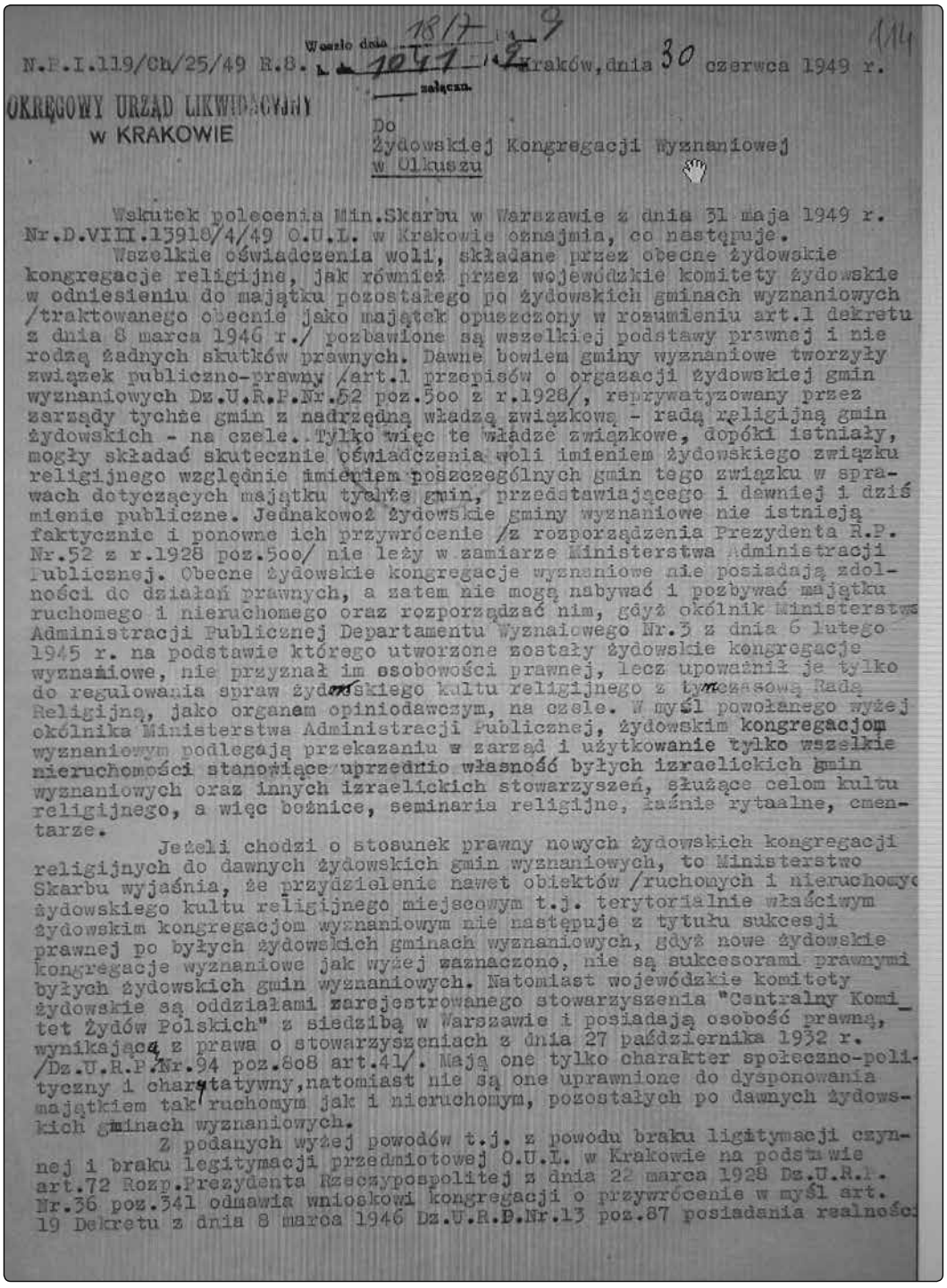
Z podanych wyżej powodów t.j. z powodu braku legitymacji czynnej i braku legitymacji przedmiotowej O.U.L. w Krakowie (...) odmawia wnioskowi kongregacji o przywrócenie (...) posiadania realności położonych w Olkuszu pod Nrem hip.397 i 261, stanowiących

a. *Bóżnicę przy ul. Żydowskiej/Bóżniowej 12*
b. *Szkołę bóżniczą przy tejże ulicy 14*
c. *Plac przy ul. Boźniczej 13 o powierzchni 66.75 metra kw.*
d. *Stary Kierkut przy ul. Sławkowskiej około 4100*
e. *Nowy kierkut między ul. Cmentarną a torem kol. ze zniszczonym domkiem grabarza o powierzchni około 5400 m.kw.*
f. *Plac ze znajdującą się na nim łaźnią żydowską przy szosie Wolbromskiej Nr.7.*
g. *Plac przy ul. Gęsiej Nr.7 o przestrzeni 975.10 m.kw.*

Niniejsza decyzja jest ostateczna w administracyjnym toku postępowania.[7]

18 lipca 1949 r. Wojewódzki Komitet Żydowski w Krakowie przesłał otrzymaną od Komitetu Żydowskiego w Olkuszu decyzję OUL w Krakowie do Wydziału Prawnego Centralnego Komi-

7 Archiwum ŻIH, Zespół # 303/XVI/Wydział Prawny Centralnego Komitetu Żydów w Polsce 1945-1950, sygn. 150, k. 114-115.

Wpłynęło dnia 18/7 1949
1114
N.P.I.119/Ch/25/49 R.8. Kraków, dnia 30 czerwca 1949 r.
załączn.

OKRĘGOWY URZĄD LIKWIDACYJNY
w KRAKOWIE

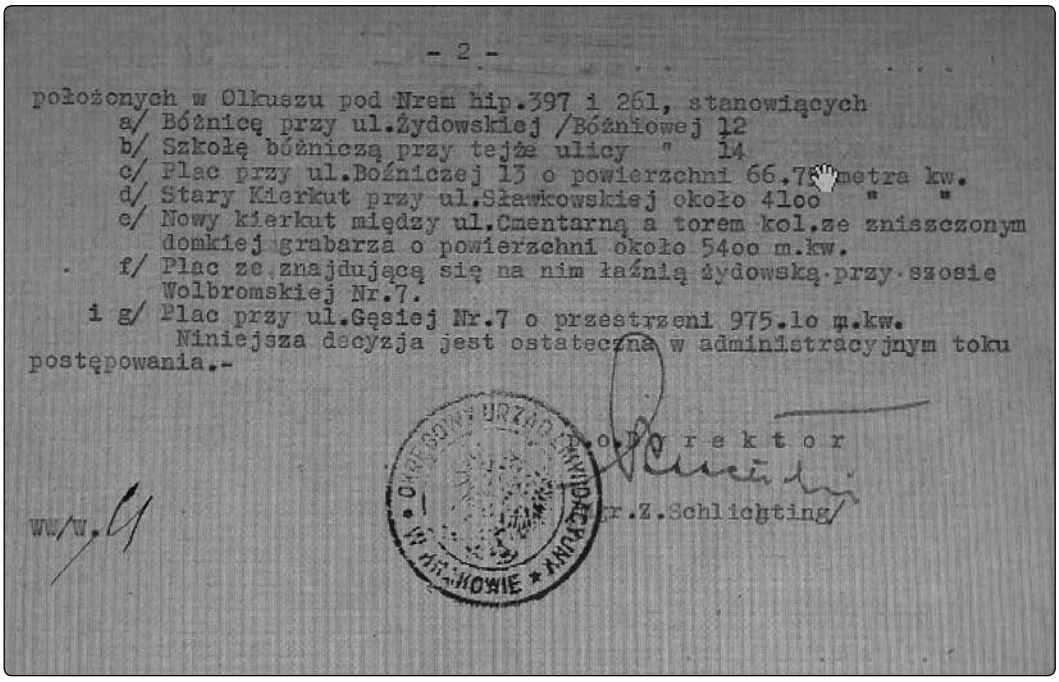
Do
Żydowskiej Kongregacji Wyznaniowej
w Olkuszu

Wskutek polecenia Min.Skarbu w Warszawie z dnia 31 maja 1949 r. Nr.D.VIII.13910/4/49 O.U.L. w Krakowie oznajmia, co następuje.

Wszelkie oświadczenia woli, składane przez obecne żydowskie kongregacje religijne, jak również przez wojewódzkie komitety żydowskie w odniesieniu do majątku pozostałego po żydowskich gminach wyznaniowych /traktowanego obecnie jako majątek opuszczony w rozumieniu art.1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r./ pozbawione są wszelkiej podstawy prawnej i nie rodzą żadnych skutków prawnych. Dawne bowiem gminy wyznaniowe tworzyły związek publiczno-prawny /art.1 przepisów o organizacji żydowskiej gmin wyznaniowych Dz.U.R.P.Nr.52 poz.500 z r.1928/, reprywatyzowany przez zarządy tychże gmin z nadrzędną władzą związkową - radą religijną gmin żydowskich - na czele. Tylko więc te władze związkowe, dopóki istniały, mogły składać skutecznie oświadczenia woli imieniem żydowskiego związku religijnego względnie imieniem poszczególnych gmin tego związku w sprawach dotyczących majątku tychże gmin, przedstawiającego i dawniej i dziś mienie publiczne. Jednakowoż żydowskie gminy wyznaniowe nie istnieją faktycznie i ponowne ich przywrócenie /z rozporządzenia Prezydenta R.P. Nr.52 z r.1928 poz.500/ nie leży w zamiarze Ministerstwa Administracji Publicznej. Obecne żydowskie kongregacje wyznaniowe nie posiadają zdolności do działań prawnych, a zatem nie mogą nabywać i pozbywać majątku ruchomego i nieruchomego oraz rozporządzać nim, gdyż okólnik Ministerstwa Administracji Publicznej Departamentu Wyznaniowego Nr.3 z dnia 6 lutego 1945 r. na podstawie którego utworzone zostały żydowskie kongregacje wyznaniowe, nie przyznał im osobowości prawnej, lecz upoważnił je tylko do regulowania spraw żydowskiego kultu religijnego z tymczasową Radą Religijną, jako organem opiniodawczym, na czele. W myśl powołanego wyżej okólnika Ministerstwa Administracji Publicznej, żydowskim kongregacjom wyznaniowym podlegają przekazaniu w zarząd i użytkowanie tylko wszelkie nieruchomości stanowiące uprzednio własność byłych izraelickich gmin wyznaniowych oraz innych izraelickich stowarzyszeń, służące celom kultu religijnego, a więc bożnice, seminaria religijne, łaźnie rytualne, cmentarze.

Jeżeli chodzi o stosunek prawny nowych żydowskich kongregacji religijnych do dawnych żydowskich gmin wyznaniowych, to Ministerstwo Skarbu wyjaśnia, że przydzielenie nawet obiektów /ruchomych i nieruchomych/ żydowskiego kultu religijnego miejscowym t.j. terytorialnie właściwym żydowskim kongregacjom wyznaniowym nie następuje z tytułu sukcesji prawnej po byłych żydowskich gminach wyznaniowych, gdyż nowe żydowskie kongregacje wyznaniowe jak wyżej zaznaczono, nie są sukcesorami prawnymi byłych żydowskich gmin wyznaniowych. Natomiast wojewódzkie komitety żydowskie są oddziałami zarejestrowanego stowarzyszenia "Centralny Komitet Żydów Polskich" z siedzibą w Warszawie i posiadają osobość prawną, wynikającą z prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 r. /Dz.U.R.P.Nr.94 poz.808 art.41/. Mają one tylko charakter społeczno-polityczny i charytatywny, natomiast nie są one uprawnione do dysponowania majątkiem tak ruchomym jak i nieruchomym, pozostałych po dawnych żydowskich gminach wyznaniowych.

Z podanych wyżej powodów t.j. z powodu braku ligitymacji czynnej i braku legitymacji przedmiotowej O.U.L. w Krakowie na podstawie art.72 Rozp.Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 Dz.U.R.P. Nr.36 poz.341 odmawia wnioskowi kongregacji o przywrócenie w myśl art. 19 Dekretu z dnia 8 marca 1946 Dz.U.R.P.Nr.13 poz.87 posiadania realności

- 2 -

położonych w Olkuszu pod Nrem hip.397 i 261, stanowiących
a/ Bóżnicę przy ul.Żydowskiej /Bóżniowej 12
b/ Szkołę bóżniczą przy tejże ulicy " 14
c/ Plac przy ul.Bożniczej 13 o powierzchni 66.7[illegible]metra kw.
d/ Stary Kierkut przy ul.Sławkowskiej około 4loo " "
e/ Nowy kierkut między ul.Cmentarną a torem kol.ze zniszczonym domkiej grabarza o powierzchni około 54oo m.kw.
f/ Plac ze znajdującą się na nim łaźnią żydowską przy szosie Wolbromskiej Nr.7.
i g/ Plac przy ul.Gęsiej Nr.7 o przestrzeni 975.lo m.kw.
Niniejsza decyzja jest ostateczna w administracyjnym toku postępowania.-

...o Dyrektor
...r.Z.Schlichting/

OKRĘGOWY URZĄD LIKWIDACYJNY W KRAKOWIE

ww/w.

Il. 2. Pismo Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Krakowie z dnia 30 czerwca 1949 r. do Żydowskiej Kongregacji Wyznaniowej w Olkuszu (źródło: Archiwum ŻIH)

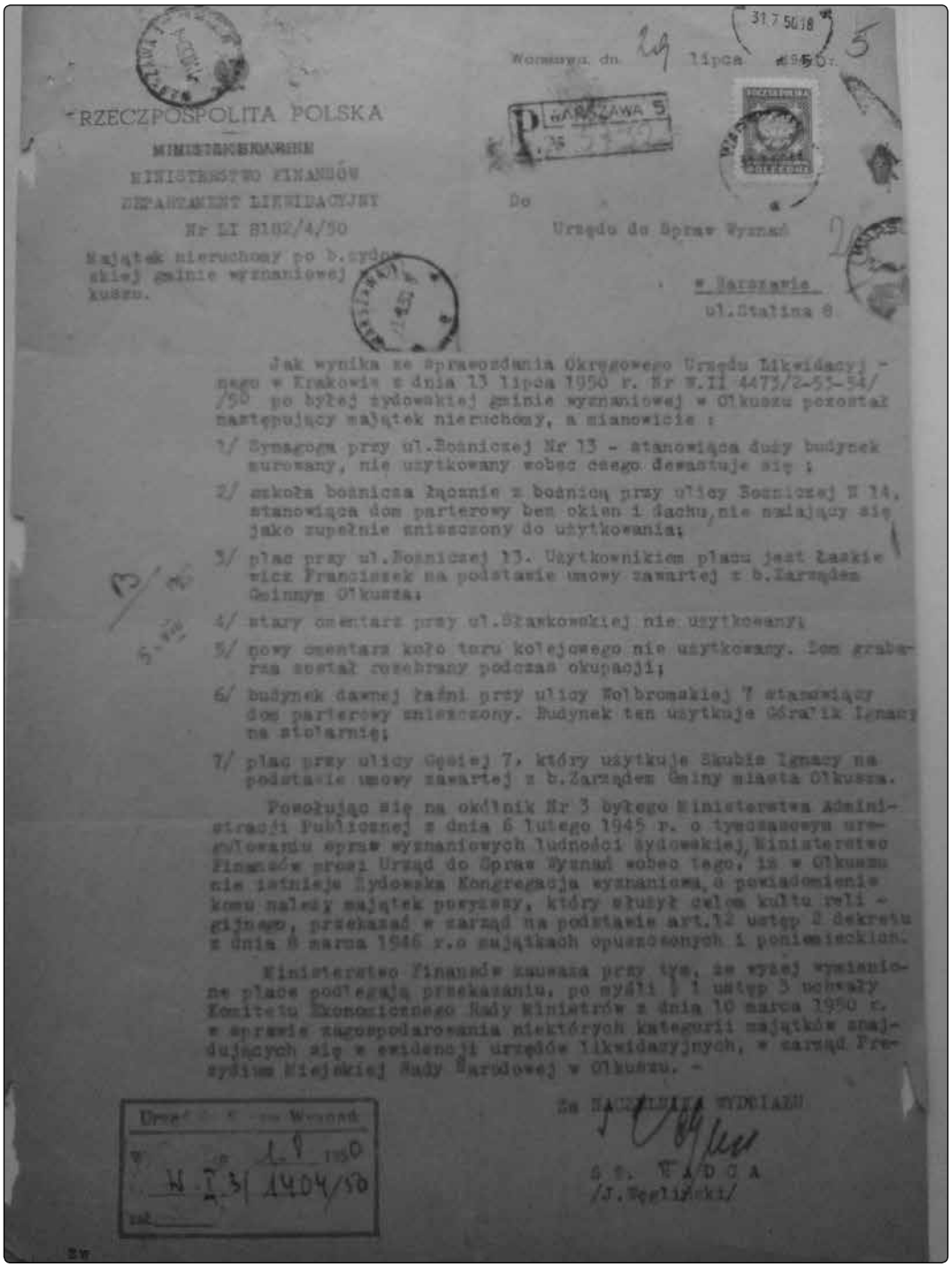
tetu Żydów w Polsce z prośbą *o powzięcie decyzji w tej sprawie i poinformowanie nas za zwrotem oryginału*.[8]

Do pozytywnego załatwienia wniosku OSP w Olkuszu nie doszło, skoro 29 lipca 1950 r. Departament Likwidacyjny Ministerstwa Finansów wystąpił do Urzędu do Spraw Wyznań z prośbą o powiadomienie, komu należy przekazać w zarząd majątek nieruchomy po byłej żydowskiej gminie wyznaniowej: *Jak wynika ze sprawozdania Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Krakowie z dnia 13 lipca 1950 r. (...) po byłej żydowskiej gminie wyznaniowej w Olkuszu pozostał następujący majątek nieruchomy, a mianowicie:*

1. *Synagoga przy ul. Bożniczej Nr 13*[9] *- stanowiąca duży budynek murowany, nie użytkowany wobec czego dewastuje się;*
2. *szkoła bożnicza łącznie z bożnicą przy ulicy Bożniczej N 14, stanowiąca dom parterowy bez okien i dachu, nie nadający się jako zupełnie zniszczony do użytkowania;*
3. *plac przy ul. Bożniczej 13. Użytkownikiem placu jest Łaskiewicz Franciszek na podstawie umowy zawartej z b. Zarządem Gminnym Olkusza;*
4. *stary cmentarz przy ul. Sławkowskiej nie użytkowany;*
5. *nowy cmentarz koło toru kolejowego nie użytkowany. Dom grabarza został rozebrany podczas okupacji;*
6. *budynek dawnej łaźni przy ulicy Wolbromskiej 7 stanowiący dom parterowy zniszczony. Budynek ten użytkuje Góralik Ignacy na stolarnię;*
7. *plac przy ulicy Gęsiej 7, który użytkuje Skubis*

8 Archiwum ŻIH, Zespół # 303/XVI/Wydział Prawny Centralnego Komitetu Żydów w Polsce 1945-1950, sygn. 150, k. 113.

9 Powinno być: Bożnicza 12.

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO FINANSÓW

DEPARTAMENT LIKWIDACYJNY

Nr LI 8102/4/50

Majątek nieruchomy po b.żydowskiej gminie wyznaniowej w Olkuszu.

Warszawa, dn. 29 lipca 1950 r.

Do

Urzędu do Spraw Wyznań

w Warszawie

ul. Stalina 8

Jak wynika ze sprawozdania Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Krakowie z dnia 13 lipca 1950 r. Nr W.II 4473/2-53-54/50 po byłej żydowskiej gminie wyznaniowej w Olkuszu pozostał następujący majątek nieruchomy, a mianowicie :

1/ Synagoga przy ul.Bożniczej Nr 13 - stanowiąca duży budynek murowany, nie użytkowany wobec czego dewastuje się ;

2/ szkoła bożnicza łącznie z bożnicą przy ulicy Bożniczej N 14, stanowiąca dom parterowy ben okien i dachu,nie nadający się jako zupełnie zniszczony do użytkowania;

3/ plac przy ul.Bożniczej 13. Użytkownikiem placu jest Łaskiewicz Franciszek na podstawie umowy zawartej z b.Zarządem Gminy Olkusza;

4/ stary cmentarz przy ul.Strzelnickiej nie użytkowany;

5/ nowy cmentarz koło toru kolejowego nie użytkowany. Dom grabarza został rozebrany podczas okupacji;

6/ budynek dawnej łaźni przy ulicy Kolbromskiej 7 stanowiący dom parterowy zniszczony. Budynek ten użytkuje Góralik Ignacy na stolarnię;

7/ plac przy ulicy Ogrodowej 7, który użytkuje Skubis Ignacy na podstawie umowy zawartej z b.Zarządem Gminy miasta Olkusza.

Powołując się na okólnik Nr 3 byłego Ministerstwa Administracji Publicznej z dnia 6 lutego 1945 r. o tymczasowym uregulowaniu spraw wyznaniowych ludności żydowskiej, Ministerstwo Finansów prosi Urząd do Spraw Wyznań wobec tego, iż w Olkuszu nie istnieje żydowska Kongregacja wyznaniowa, o powiadomienie komu należy majątek powyższy, który służył celom kultu religijnego, przekazać w zarząd na podstawie art.12 ustęp 2 dekretu z dnia 6 marca 1946 r.o majątkach opuszczonych i poniemieckich.

Ministerstwo Finansów zauważa przy tym, że wyżej wymienione place podlegają przekazaniu, po myśli § 1 ustęp 3 uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 10 marca 1950 r. w sprawie zagospodarowania niektórych kategorii majątków znajdujących się w ewidencji urzędów likwidacyjnych, w zarząd Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu. -

Za NACZELNIKA WYDZIAŁU

S.f. RADCA

/J.Wesliński/

Urząd ... Wyznań

W dniu 1.9.1950

W.I.3/ 1404/50

Zw

Il. 3. Pismo Ministerstwa Finansów z 29 lipca 1950 r. (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

Ignacy na podstawie umowy zawartej z b. Zarządem Gminy miasta Olkusza.

Powołując się na okólnik Nr 3 byłego Ministerstwa Administracji Publicznej z dnia 6 lutego 1945 r. o tymczasowym uregulowaniu spraw wyznaniowych ludności żydowskiej, Ministerstwo Finansów prosi Urząd do Spraw Wyznań wobec tego, iż w Olkuszu nie istnieje Żydowska Kongregacja wyznaniowa, o powiadomienie komu należy majątek powyższy, który służył celom kultu religijnego, przekazać w zarząd na podstawie art.12 ustęp 2 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich.

Ministerstwo Finansów zauważa przy tym, że wyżej wymienione place podlegają przekazaniu, po myśli § 1 ustęp 3 uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 10 marca 1950 r. w sprawie zagospodarowania niektórych kategorii majątków znajdujących się w ewidencji urzędów likwidacyjnych, w zarząd Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu.

Za naczelnika wydziału pismo podpisał starszy radca J. Węgliński.[10]

Urząd do Spraw Wyznań przekazał 8 sierpnia 1950 r. pismo Ministerstwa Finansów jako bardzo pilne do Referatu do Spraw Wyznań Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie.[11] 12 stycznia 1951 r. Ministerstwo Finansów wystosowało do Urzędu do Spraw Wyznań ponaglenie w sprawie swego pisma.[12] Tę samą datę nosi pismo Referatu do Spraw Wyznaniowych Prezydium WRN w Krakowie do Urzędu do Spraw Wyznań.

W odpowiedzi na pismo (...) z dnia 8 sierpnia 1950 r. Referat do Spraw Wyznań donosi co następuje: Żydowska Kongregacja Wyznaniowa na terenie Olkusza nie istnienie[13] *a Referat Ewidencji Ruchu Ludności Prezydium M.R.N. rejestruje tylko 6 osób narodowości żydowskiej.*

Umowy zawarte przez b. Zarząd Miejski na obiekty wymienione w punktach 3,6,7 w piśmie Ministerstwa Finansów /Departament Likwidacyjny/ (...) wygasły z dniem 31.XII.ub. roku, a Prezydium M.R.N. w Olkuszu odnawiać ich nie będzie.

Odnośnie majątku po b. Żydowskiej Kongregacji Wyznaniowej Prezydium M.R.N. w Olkuszu proponuje:

ad. 1 Synagogę przy ul. Bożniczej 13[14] *częściowo zniszczoną przekazać w zarząd i użytkowanie Powiatowemu Przedsiębiorstwu Budowlanemu przy Prezydium M.R.N.*

ad. 2 Szkołę bożniczną z bożnicą przy ul. Bożniczej 14 z których pozostała tylko część murów nadających się jedynie do rozbiórki, przekazać Powiatowemu Przedsiębiorstwu Budowlanemu, a plac po rozbiórce oddać w zarząd i użytkowanie Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu.

ad. 3 i 7 Place przy ul. Bożniczej 13 i Gęsiej 7 oddać w zarząd i użytkowanie Prezydium M.R.N. w Olkuszu.

ad. 4 i 5 Dwa cmentarze grzebalne stary i nowy oddać w zarząd i użytkowanie Prezydium M.R.N. w Olkuszu.

ad. 6 Budynek dawnej łaźni przy ul. Armii Czerwonej /Wolbromskiej/ 7 wobec wygaśnięcia umowy z dniem 31 grudnia 1950 r. z ob. G ó r a l i k i e m Ignacym, przekazać Powiatowemu Przedsiębiorstwu Budowlanemu przy Prezydium M.R.N. w Olkuszu.

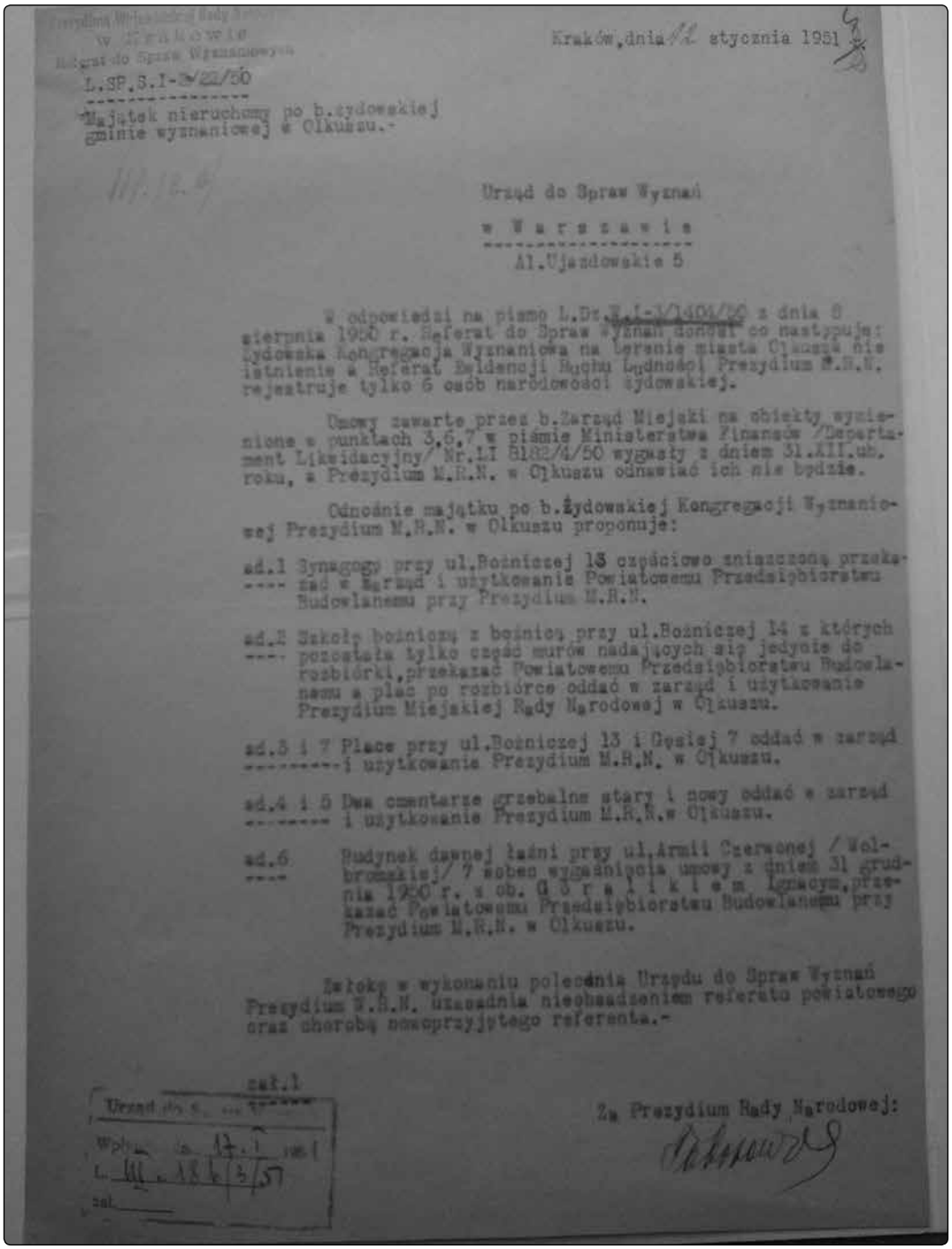
10 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 9/322, k. 5.

11 Archiwum Akt Nowych, Urząd do spraw Wyznań, sygn. 9/322, k. 2. Na piśmie znajdują się adnotacje kilkukrotnych ponagleń.

12 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 9/322, k. 3.

13 Powinno być: nie istnieje.

14 Powinno być: Bożnicza 12.

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej
w Krakowie
Referat do Spraw Wyznaniowych
L.SP.S.I-3/22/50

Majątek nieruchomy po b.żydowskiej gminie wyznaniowej w Olkuszu.-

Kraków, dnia 12 stycznia 1951

Urząd do Spraw Wyznań
w W a r s z a w i e
Al.Ujazdowskie 5

W odpowiedzi na pismo L.Dz.W.I-1/1404/50 z dnia 8 sierpnia 1950 r. Referat do Spraw Wyznań donosi co następuje: Żydowska Kongregacja Wyznaniowa na terenie miasta Olkusza nie istnienie a Referat Ewidencji Ruchu Ludności Prezydium M.R.N. rejestruje tylko 6 osób narodowości żydowskiej.

Umowy zawarte przez b.Zarząd Miejski na obiekty wymienione w punktach 3,6,7 w piśmie Ministerstwa Finansów /Departament Likwidacyjny/ Nr.LI 8182/4/50 wygasły z dniem 31.XII.ub. roku, a Prezydium M.R.N. w Olkuszu odnawiać ich nie będzie.

Odnośnie majątku po b.Żydowskiej Kongregacji Wyznaniowej Prezydium M.R.N. w Olkuszu proponuje:

ad.1 Synagogę przy ul.Bożniczej 13 częściowo zniszczoną przekazać w Zarząd i użytkowanie Powiatowemu Przedsiębiorstwu Budowlanemu przy Prezydium M.R.N.

ad.2 Szkołę bożniczą z bożnicą przy ul.Bożniczej 14 z których pozostała tylko część murów nadających się jedynie do rozbiórki, przekazać Powiatowemu Przedsiębiorstwu Budowlanemu a plac po rozbiórce oddać w zarząd i użytkowanie Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu.

ad.3 i 7 Place przy ul.Bożniczej 13 i Cyrulej 7 oddać w zarząd i użytkowanie Prezydium M.R.N. w Olkuszu.

ad.4 i 5 Dwa cmentarze grzebalne stary i nowy oddać w zarząd i użytkowanie Prezydium M.R.N.w Olkuszu.

ad.6 Budynek dawnej łaźni przy ul.Armii Czerwonej / Wolbromskiej/ 7 osobn wygaśnięciu umowy z dniem 31 grudnia 1950 r. z ob. G o r a l i k i e m Ignacym, przekazać Powiatowemu Przedsiębiorstwu Budowlanemu przy Prezydium M.R.N. w Olkuszu.

Zwłoka w wykonaniu polecenia Urzędu do Spraw Wyznań Prezydium M.R.N. uzasadnia niezbadzeniem referatu powiatowego oraz chorobą nowoprzyjętego referenta.-

zał.1

Urząd do Spraw Wyznań
Wpłynęło dnia 17.1 1951
L. III. 18/1/57
zał.

Za Prezydium Rady Narodowej:

Il. 4. Pismo Referatu do Spraw Wyznań Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie z 12 stycznia 1951 r. do Urzędu do Spraw Wyznań (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

Zwłokę w wykonaniu polecenia Urzędu do Spraw Wyznań Prezydium W.R.N. uzasadnia nieobsadzeniem referatu powiatowego oraz chorobą nowoprzyjętego referenta.[15]

Zachował się odręczny projekt odpowiedzi Urzędu do Ministerstwa Finansów z dnia 20 stycznia 1951 r. zbieżny z powyższym pismem WRN w Krakowie.[16]

26 kwietnia 1952 r. Referat do Spraw Wyznaniowych Prezydium WRN w Krakowie wystąpił do Urzędu do Spraw Wyznań z informacją o staraniach Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Hurtu Spożywczego o przekazanie budynku byłej synagogi w Olkuszu na magazyn.

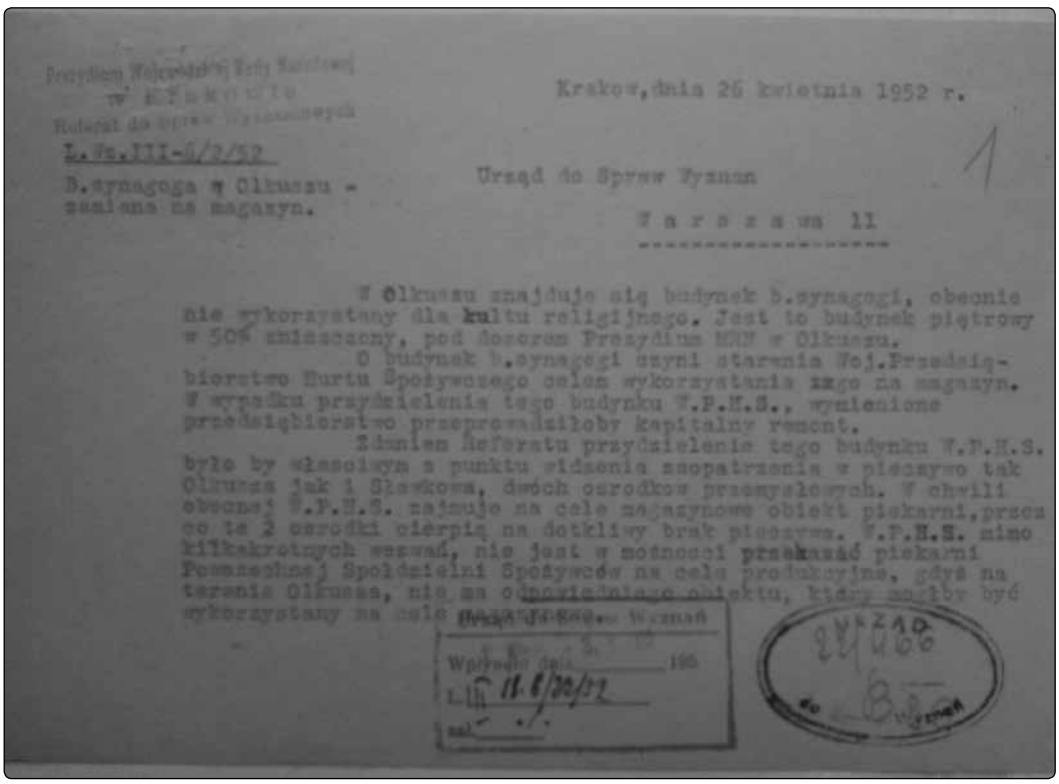
W Olkuszu znajduje się budynek b. synagogi, obecnie nie wykorzystany dla kultu religijnego. Jest to budynek piętrowy w 50% zniszczony, pod dozorem Prezydium MRN w Olkuszu.

O budynek b. synagogi czyni starania Woj. Przedsiębiorstwo Hurtu Spożywczego celem wykorzystania go na magazyn. W przypadku przydzielenia tego budynku W.P.H.S., wymienione przedsiębiorstwo przeprowadziłoby kapitalny remont.

Zdaniem Referatu przydzielenie tego budynku W.P.H.S. było by właściwym z punktu widzenia zaopatrzenia w pieczywo tak Olkusza jak i Sławkowa, dwóch ośrodków przemysłowych. W chwili obecnej W.P.H.S. zajmuje na cele magazynowe obiekt piekarni, przez co te 2 ośrodki cierpią na dotkliwy brak pieczywa. W.P.H.S. mimo kilkakrotnych wezwań,

15 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 9/322, k. 4.

16 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 9/322, k. 1.

Kraków, dnia 26 kwietnia 1952 r.

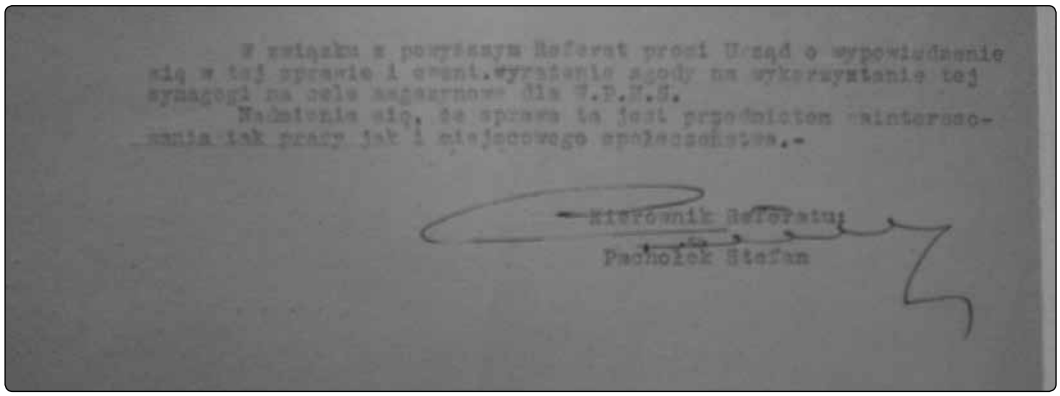
L.Wa.III-6/2/52

B.synagoga w Olkuszu - zamiana na magazyn.

Urząd do Spraw Wyznań

W a r s z a w a 11

W Olkuszu znajduje się budynek b.synagogi, obecnie nie wykorzystany dla kultu religijnego. Jest to budynek piętrowy w 50% zniszczony, pod dozorem Prezydium MRN w Olkuszu.
O budynek b.synagogi czyni starania Woj.Przedsiębiorstwo Hurtu Spożywczego celem wykorzystania go na magazyn. W wypadku przydzielenia tego budynku W.P.H.S., wymienione przedsiębiorstwo przeprowadziłoby kapitalny remont.
Zdaniem Referatu przydzielenie tego budynku W.P.H.S. było by właściwym z punktu widzenia zaopatrzenia w pieczywo tak Olkusza jak i Sławkowa, dwóch ośrodków przemysłowych. W chwili obecnej W.P.H.S. zajmuje na cele magazynowe obiekt piekarni, przez co te 2 ośrodki cierpią na dotkliwy brak pieczywa. W.P.H.S. mimo kilkakrotnych wezwań, nie jest w możności przekazać piekarni Powszechnej Spółdzielni Spożywców na cele produkcyjne, gdyż na terenie Olkusza, nie ma odpowiedniego obiektu, który mógłby być wykorzystany na cele

Il. 5. Pismo Referatu do Spraw Wyznaniowych Prezydium WRN w Krakowie z dnia 26 kwietnia 1952 r. do Urzędu do Spraw Wyznań. (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

nie jest w możności przekazać piekarni Powszechnej Spółdzielni Spożywców na cele produkcyjne, gdyż na terenie Olkusza, nie ma odpowiedniego obiektu, który mógłby być wykorzystany na cele magazynowe.

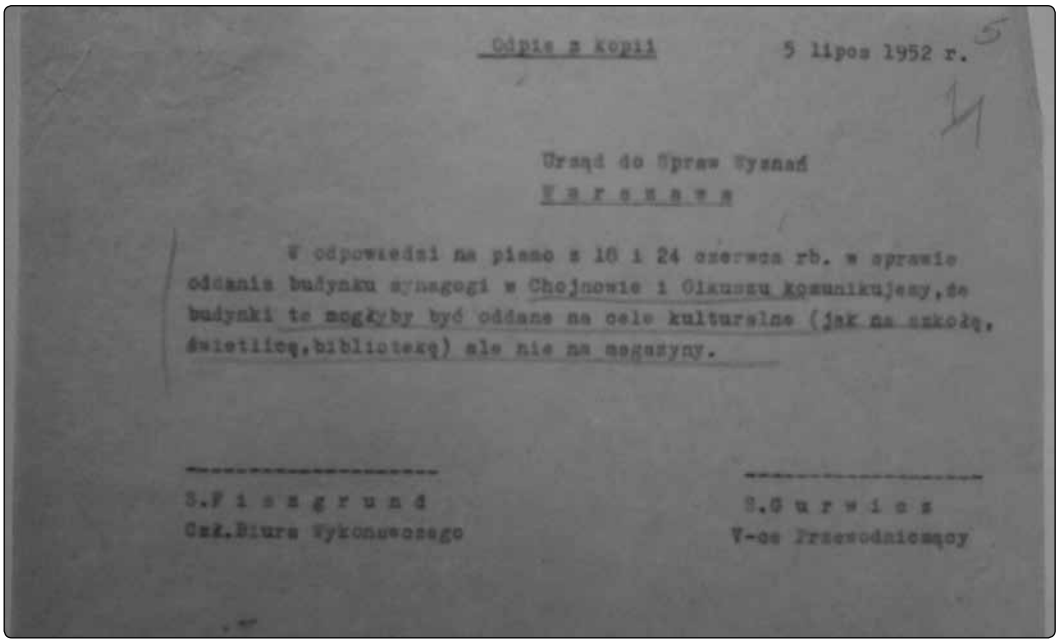
W związku z powyższym Referat prosi Urząd o wypowiedzenie się w tej sprawie i ewent. wyrażenie zgody na wykorzystanie tej synagogi na cele magazynowe dla W.P.H.S.

Nadmienia się, że sprawa ta jest przedmiotem zainteresowania tak prasy jak i miejscowego społeczeństwa.[17]

Pismo podpisał *Kierownik Referatu Pachołek Stefan.*

17 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 1-2.

Odpis z kopii 5 lipca 1952 r.

Urząd do Spraw Wyznań
W a r s z a w a

W odpowiedzi na pismo z 10 i 24 czerwca rb. w sprawie oddania budynku synagogi w Chojnowie i Olkuszu komunikujemy, że budynki te mogłyby być oddane na cele kulturalne (jak na szkołę, świetlicę, bibliotekę) ale nie na magazyny.

S. F i s z g r u n d
Czł. Biura Wykonawczego

S. G u r w i c z
V-ce Przewodniczący

Il. 6. Pismo Zarządu Głównego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce z dnia 6 lipca 1953 r. do Urzędu do Spraw Wyznań z odpisem swego pisma z dnia 5 lipca 1952 r. (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

Urząd do Spraw Wyznań 18 czerwca 1952 r. poprosił o zajęcie w tej sprawie stanowiska Zarząd Główny Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce.[18] Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce negatywnie odniosło się do propozycji zmiany przeznaczenia synagogi na magazyn, sugerując jednocześnie przeznaczenie na cele kulturalne.[19]

Korespondencja ta nie przeszkodziła w faktycznym korzystaniu z budynku olkuskiej synagogi na cele magazynowe, o czym świadczy kolejne pismo Referatu do Spraw Wyznaniowych Prezydium WRN w Krakowie do Urzędu do Spraw Wyznań z 18 września 1953 r. Wynika z niego także, że Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Olkuszu zmieniło swoje zamiary względem budynku po synagodze i zamiast magazynu Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Hurtu Spożywczego zamierza go przekazać na salę gimnastyczną *Państwowej Szkole Ogólnokształcącej stopnia licealnego w Olkuszu*.[20]

Po roku pojawił się kolejny chętny na *przydział budynku b. synagogi w Olkuszu* - Wojewódzki Związek Spółdzielni Inwalidów w Krakowie, który 8 września 1954 r. zwrócił się, za pośrednictwem Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie, do Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie o udzielenie zezwolenia na przydział budynku byłej synagogi w Olkuszu:

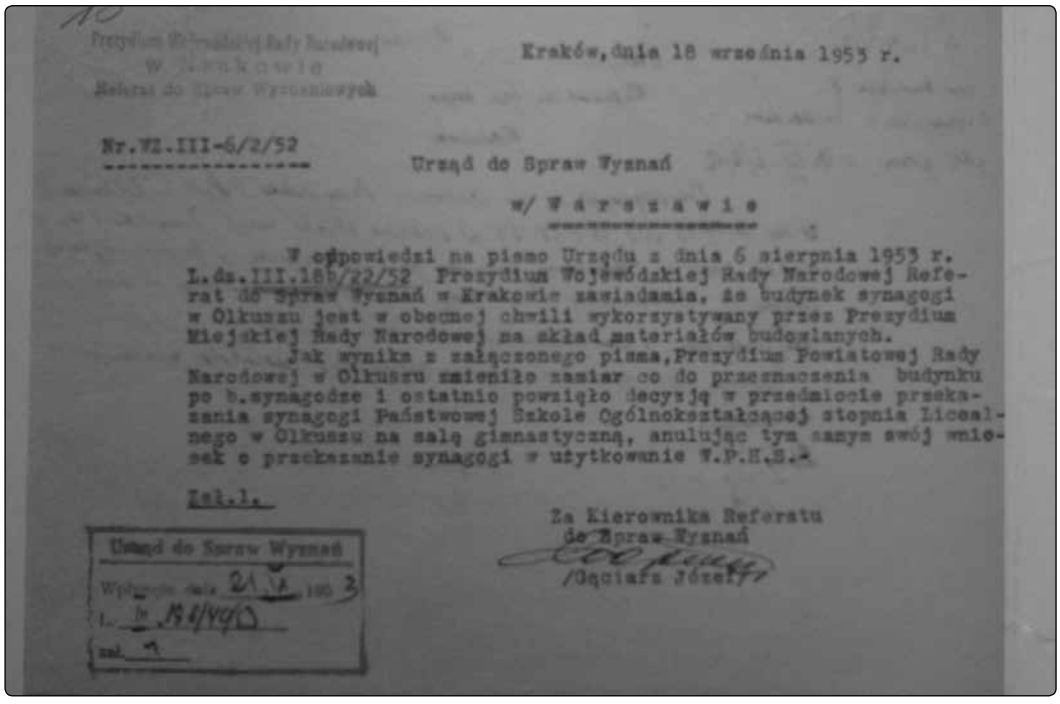
W Olkuszu między ul. Bożniczą a Graniczną[21] *znajduje się zrujnowany w czasie wojny obiekt sy-*

18 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 3.

19 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 4-5.

20 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 10.

21 Powinno być: Górniczą.

Kraków, dnia 18 września 1953 r.

Nr.WI.III-6/2/52

Urząd do Spraw Wyznań

w/ W a r s z a w i e

W odpowiedzi na pismo Urzędu z dnia 6 sierpnia 1953 r. L.dz.III.186/22/52 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej Referat do Spraw Wyznań w Krakowie zawiadamia, że budynek synagogi w Olkuszu jest w obecnej chwili wykorzystywany przez Prezydium Miejskiej Rady Narodowej na skład materiałów budowlanych.

Jak wynika z załączonego pisma, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Olkuszu zmieniło zamiar co do przeznaczenia budynku po b.synagodze i ostatnio powzięło decyzję w przedmiocie przekazania synagogi Państwowej Szkole Ogólnokształcącej stopnia Licealnego w Olkuszu na salę gimnastyczną, anulując tym samym swój wniosek o przekazanie synagogi w użytkowanie W.P.H.S.-

Zał.1.

Za Kierownika Referatu
do Spraw Wyznań
/Ząciara Józef/

Urząd do Spraw Wyznań

Il. 7. Pismo Referatu do Spraw Wyznaniowych Prezydium WRN w Krakowie z dnia 18 września 1953 r. do Urzędu do Spraw Wyznań (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

nagogi oraz resztki ruin budynku mieszkalnego, w którym mieściła się prawdopodobnie szkoła oraz mieszkanie rabina.

Budynek oraz ruiny te są siedliskiem wszelkich nieczystości, gdyż okoliczni mieszkańcy oraz przejezdni uczynili sobie z nich ustępy i śmietniska, w którym legną się muchy, myszy i szczury, stanowiące rozsadniki zakaźnych chorób.

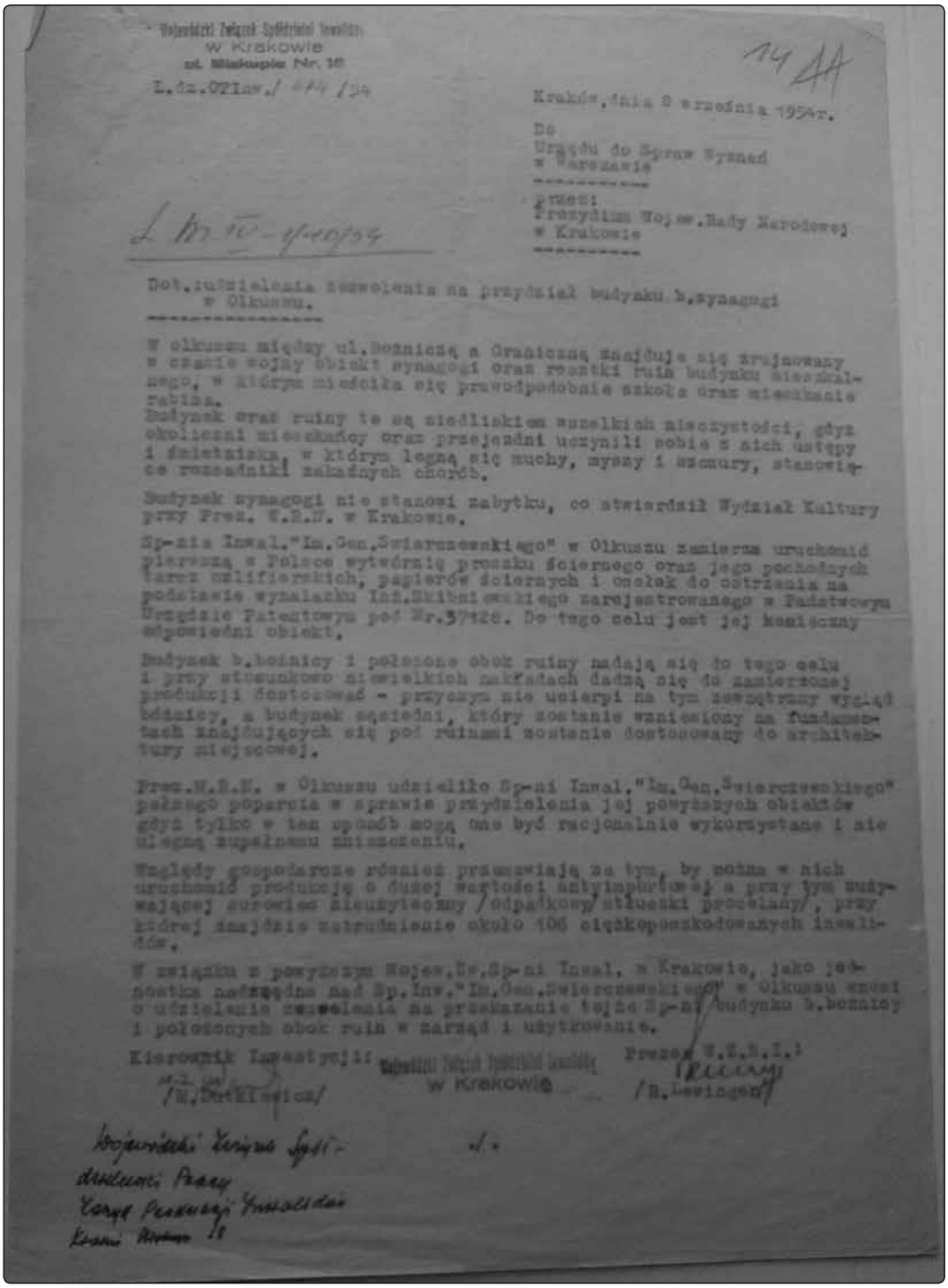
Budynek synagogi nie stanowi zabytku, co stwierdził Wydział Kultury przy Prez. W.R.N. w Krakowie.

Sp-nia Inwal. "Im.Gen.Świerczewskiego" w Olkuszu zamierza uruchomić pierwszą w Polsce wytwórnię proszku ściernego oraz jego pochodnych tarcz szlifierskich, papierów ściernych i osełek do ostrzenia na podstawie wynalazku Inż. Skibniewskiego zarejestrowanego w Państwowym Urzędzie Patentowym pod Nr.37120. Do tego celu jest jej konieczny odpowiedni obiekt.

Budynek b. bożnicy i położone obok ruiny nadają się do tego celu i przy stosunkowo niewielkich nakładach dadzą się do zamierzonej produkcji dostosować - przyczym nie ucierpi na tym zewnętrzny wygląd bóżnicy, a budynek sąsiedni, który zostanie wzniesiony na fundamentach znajdujących się pod ruinami zostanie dostosowany do architektury miejscowej.

Prez. M.R.N. w Olkuszu udzieliło Sp-ni Inwal. "Im.Gen.Świerczewskiego" pełnego poparcia w sprawie przydzielenia jej powyższych obiektów gdyż tylko w ten sposób mogą one być racjonalnie wykorzystane i nie ulegną zupełnemu zniszczeniu.

Względy gospodarcze również przemawiają za tym, by można w nich uruchomić produkcję o dużej wartości antyimportowej a przy tym zużywającej surowiec nieużyteczny /odpadkowy/ stłuczki porce-

Wojewódzki Związek Spółdzielni Inwalidów
w Krakowie
ul. Biskupia Nr. 16

L.dz.OZInw./ 444 /54

14 AA

Kraków, dnia 2 września 1954r.

Do
Urzędu do Spraw Wyznań
w Warszawie

przez:
Prezydium Wojew.Rady Narodowej
w Krakowie

L Bm IV-9-1407/54

Dot.:udzielenia zezwolenia na przydział budynku b.synagogi w Olkuszu.

W olkuszu między ul.Bożniczą a Graniczną znajduje się zrujnowany w części wolny obiekt synagogi oraz resztki ruin budynku mieszkalnego, w którym mieściła się prawdopodobnie szkoła oraz mieszkanie rabina.
Budynek oraz ruiny te są siedliskiem wszelkich nieczystości, gdyż okoliczni mieszkańcy oraz przejezdni uczynili sobie z nich ustępy i śmietnisko, w którym legną się muchy, myszy i szczury, stanowiąc rozsadniki zakaźnych chorób.

Budynek synagogi nie stanowi zabytku, co stwierdził Wydział Kultury przy Prez. W.R.N. w Krakowie.

Sp-nia Inwal."Im.Gen.Świerczewskiego" w Olkuszu zamierza uruchomić pierwszą w Polsce wytwórnię proszku ściernego oraz jego pochodnych tarcz szlifierskich, papierów ściernych i osełek do ostrzenia na podstawie wynalazku Inż.Skibniewskiego zarejestrowanego w Państwowym Urzędzie Patentowym pod Nr.37126. Do tego celu jest jej konieczny odpowiedni obiekt.

Budynek b.bożnicy i położone obok ruiny nadają się do tego celu i przy stosunkowo niewielkich nakładach dadzą się do zamierzonej produkcji dostosować - przyczyn nie ucierpi na tym zewnętrzny wygląd bożnicy, a budynek sąsiedni, który zostanie wzniesiony na fundamentach znajdujących się pod ruinami zostanie dostosowany do architektury miejscowej.

Prez.W.R.N. w Olkuszu udzieliło Sp-ni Inwal."Im.Gen.Świerczewskiego" pełnego poparcia w sprawie przydzielenia jej powyższych obiektów gdyż tylko w ten sposób mogą one być racjonalnie wykorzystane i nie ulegną zupełnemu zniszczeniu.

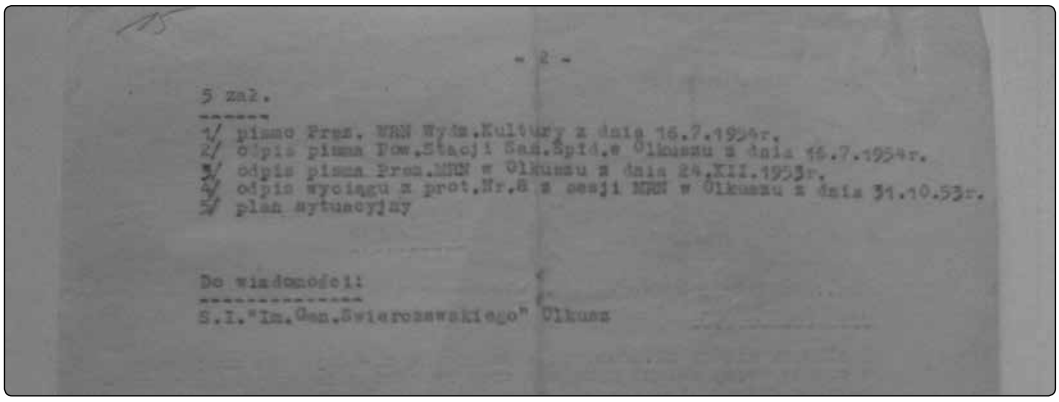
Względy gospodarcze również przemawiają za tym, by można w nich uruchomić produkcję o dużej wartości antyimportowej a przy tym używającej surowca nieużytecznego /odpadkowy stłuczki porcelany/, przy której znajdzie zatrudnienie około 100 ciężkoposzkodowanych inwalidów.

W związku z powyższym Wojew.Zw.Sp-ni Inwal. w Krakowie, jako jednostka nadrzędna nad Sp.Inw."Im.Gen.Świerczewskiego" w Olkuszu wnosi o udzielenie zezwolenia na przekazanie tejże Sp-ni budynku b.bożnicy i położonych obok ruin w zarząd i użytkowanie.

Kierownik Inspektorji:
/M.Dutkiewicz/

Prezes W.Z.S.I.:
/B.Lewingen/

Wojewódzki Związek Spółdzielni Pracy
Zarząd Powiatowy Związku
Kraków

- 2 -

5 zał.
1/ pismo Prez. WRN Wydz.Kultury z dnia 16.7.1954r.
2/ odpis pisma Pow.Stacji San.Epid.e Olkuszu z dnia 16.7.1954r.
3/ odpis pisma Prez.MRN w Olkuszu z dnia 24.XII.1953r.
4/ odpis wyciągu z prot.Nr.6 z sesji MRN w Olkuszu z dnia 31.10.53r.
5/ plan sytuacyjny

Do wiadomości:
S.I."Im.Gen.Świerczewskiego" Olkusz

Il. 8. Pismo Wojewódzkiego Związku Spółdzielni Inwalidów w Krakowie z dnia 8 września 1954 r. do Urzędu do Spraw Wyznań (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

lany/, przy której znajdzie zatrudnienie około 106 ciężkoposzkodowanych inwalidów.

W związku z powyższym Wojew. Zw. Sp-ni Inwal. w Krakowie, jako jednostka nadrzędna nad Sp. Inw. "Im. Gen. Świerczewskiego" w Olkuszu wnosi o udzielenie zezwolenia na przekazanie tejże Sp-ni budynku b. bożnicy i położonych obok ruin w zarząd i użytkowanie.[22]

W imieniu Wojewódzkiego Związku Spółdzielni Inwalidów w Krakowie pismo sygnowali Kierownik Inwestycji M. Dutkiewicz (wz. - podpis nieczytelny) oraz Prezes W.Z.S.I. R. Lewinger.

Prośbę Spółdzielni poparł Referat ds. Wyznaniowych WRN w Krakowie. Co ciekawe, wnioskodawca pisał o *stosunkowo niewielkich nakładach* koniecznych do przystosowania budynku synagogi i ruin szkoły żydowskiej, tymczasem w piśmie krakowskiej WRN olkuska synagoga *znajduje się w stanie zupełnego zniszczenia, że właściwie pozostały tylko fundamenty*[23].

Jak wynika z odręcznej notatki na piśmie WRN w Krakowie oraz odpowiedzi Urzędu do Spraw Wyznań, Urząd wyraził zgodę na przekazanie[24].

Do przekazania obiektów doszło, o czym świadczy przesłany przez Wydział do Spraw Wyznań WRN w Krakowie protokół zdawczo-odbiorczy[25].

Niestety przesłany egzemplarz protokołu, sporządzony przez niebieską kalkę na przeźroczystym papierze, jest słabo czytelny, dlatego w jego poniższym odczycie niektóre zapisy nie są pewne:

PROTOKÓŁ ZDAWCZO-ODBIORCZY spisany w dniu 29. listopada 1954 r. w Kancelarii Prezydjum Miejskiej Rady Narodowej w przedmiocie przekazania s y n a g o g i pożydowskiej, oraz murów budynku szkółki, znajdujących się w Olkuszu od strony południowej przy ulicy Bóżnicznej z drugiej od północnej przy ulicy Górniczej.

Budynek synagogi znajduje się w stanie zniszczenia w 80(?)%, brak jest okien, drzwi, dach zniszczony, oraz częściowe pęknięcie murów od strony północnej.

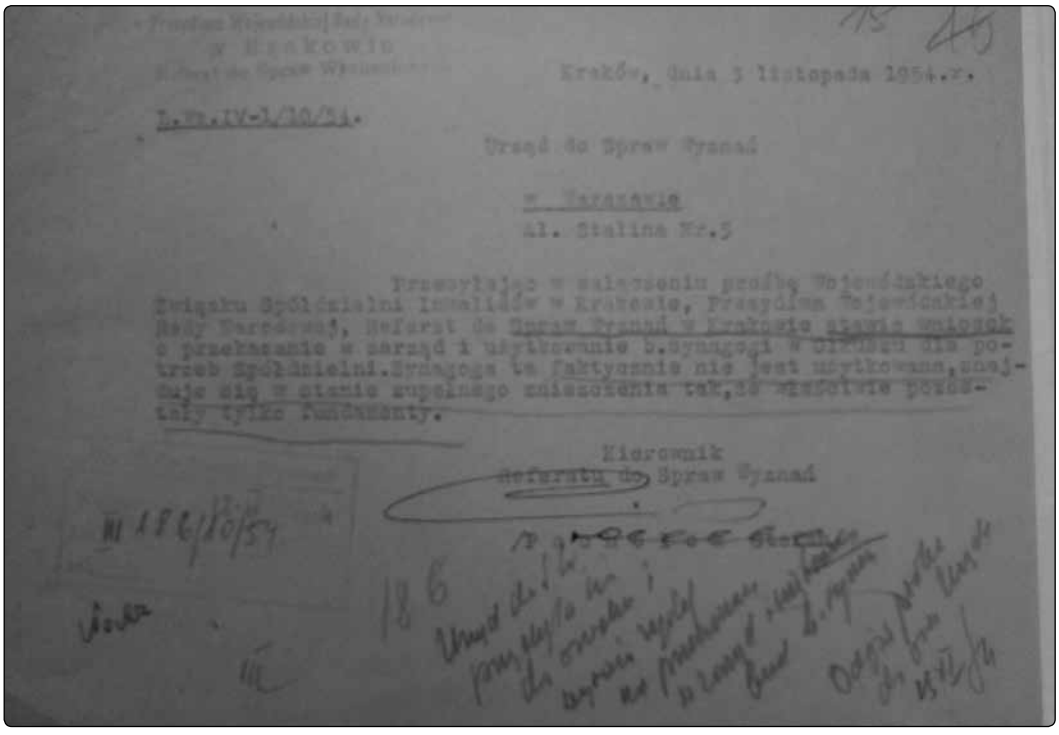
Mury szkółki uległy całkowitemu zniszczeniu

22 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 14-15.

23 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 19.

24 Archiwum Akt Nowych, Urząd do spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 20. Odręczny projekt pisma – k. 18 i 21.

25 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 16.

Kraków, dnia 3 listopada 1954 r.

L.Dz.IV-1/10/54.

Urząd do Spraw Wyznań

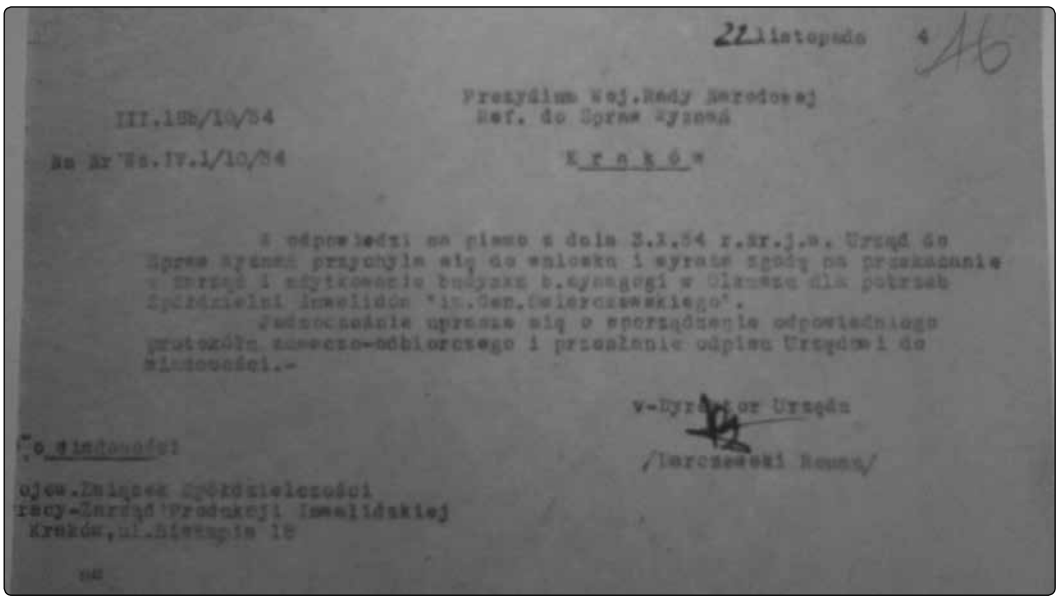
w Warszawie

Al. Stalina Nr.3

Przesyłając w załatwieniu prośbę Wojewódzkiego Związku Spółdzielni Inwalidów w Krakowie, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, Referat do Spraw Wyznań w Krakowie zgania wniosek o przekazanie w zarząd i użytkowanie b.synagogi w Olkuszu dla potrzeb Spółdzielni. Synagoga ta faktycznie nie jest użytkowana, znajduje się w stanie zupełnego zniszczenia tak, że wnętrze pozostały tylko fundamenty.

Kierownik
Referatu do Spraw Wyznań

Il. 9. Pismo Referatu do Spraw Wyznaniowych Prezydium WRN w Krakowie z dnia 3 listopada 1954 r. do Urzędu do Spraw Wyznań (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

22 listopada

Prezydium Woj.Rady Narodowej
Ref. do Spraw Wyznań

III.15b/10/54

Re Kr Wa.IV.1/10/54

K r a k ó w

W odpowiedzi na pismo z dnia 3.11.54 r.Kr.j.w. Urząd do Spraw Wyznań przychyla się do wniosku i wyraża zgodę na przekazanie w zarząd i użytkowanie budynku b.synagogi w Olkuszu dla potrzeb Spółdzielni Inwalidów 'im.Gen.Świerczewskiego'.
Jednocześnie uprasza się o sporządzenie odpowiedniego protokółu zdawczo-odbiorczego i przesłanie odpisu Urzędowi do wiadomości.-

v-Dyrektor Urzędu
/Iwaniszewski Roman/

Il. 10. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 22 listopada 1954 r. do Referatu do Spraw Wyznań Prezydium WRN w Krakowie (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

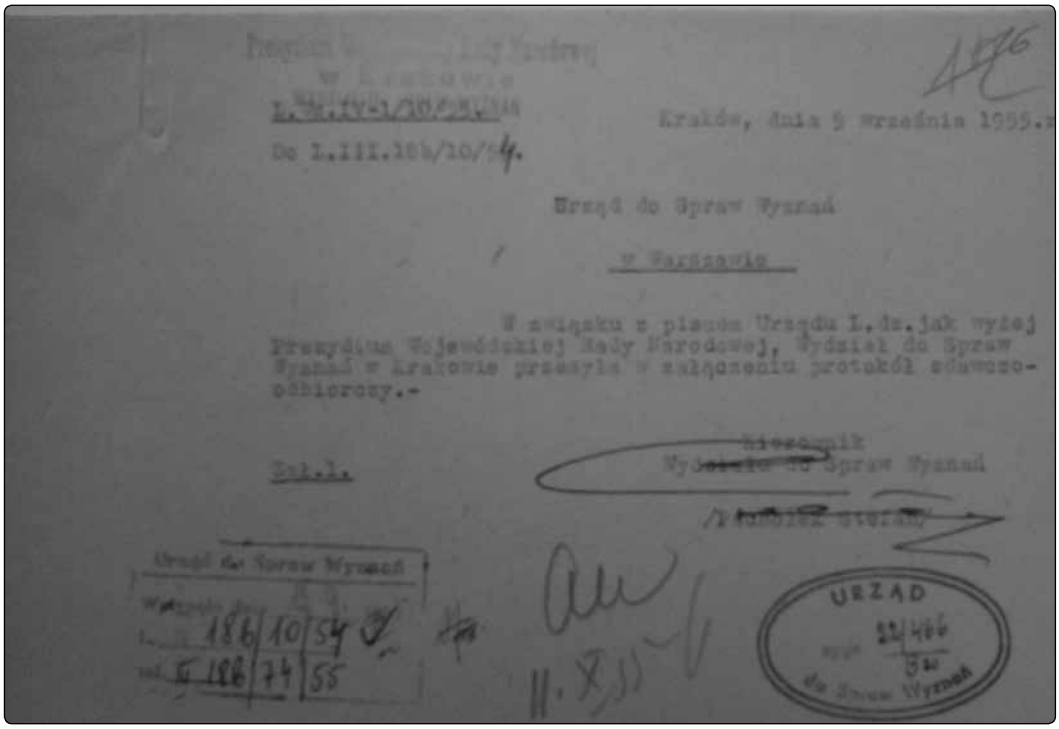
i nie nadają się do remontu, są one bez dachu i bez żadnych urządzeń, jak okna, drzwi, lub też podłogi.

Przekazania dokonano na podstawie uchwały Miejskiej Rady Narodowej Nr. 27/53 z dnia 31.(?).1953 r.

Przekazanie nastąpiło: 1. Z ramienia Prezydium M.R.N. Ob. Chmist Roman, sekretarz Prezydium M.R.N. 2. Kierownika ob. Kołpa Stanisława oraz 3. Przedstawiciel Pow. Komisji Planowania Gospodarczego Ob. Lekstona Stanisława i 4. Przedstawiciel Spółdzielni Inwalidów ob. Fronik Roman[26]

Protokół opatrzony jest czerwoną pieczęcią Spółdzielni Inwalidów im. Gen. Świerczewskiego w Olkuszu i Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu oraz nieczytelnymi podpisami.

Nieco wcześniej, pismem z 21 lipca 1953 r. opatrzonym pieczęcią „POUFNE", Referat do Spraw wyznań Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Olkuszu w osobie Roberta Migielskiego przesłał wniosek Prezydium Miejskiej Rady

Kraków, dnia 5 września 1955.r

Do I.III.1b1/10/54.

Urząd do Spraw Wyznań

w Warszawie

W związku z pismem Urzędu l.dz.jak wyżej Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, Wydział do Spraw Wyznań w Krakowie przesyła w załączeniu protokół odbiorczy.-

Dyrektor

Wydziału do Spraw Wyznań

Kierownik referatu

Urząd do Spraw Wyznań

186/10/54

186/74/55

11.XI.55

URZĄD

22/466

do Spraw Wyznań

Il. 11. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 22 listopada 1954 r. do Referatu do Spraw Wyznań Prezydium WRN w Krakowie (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

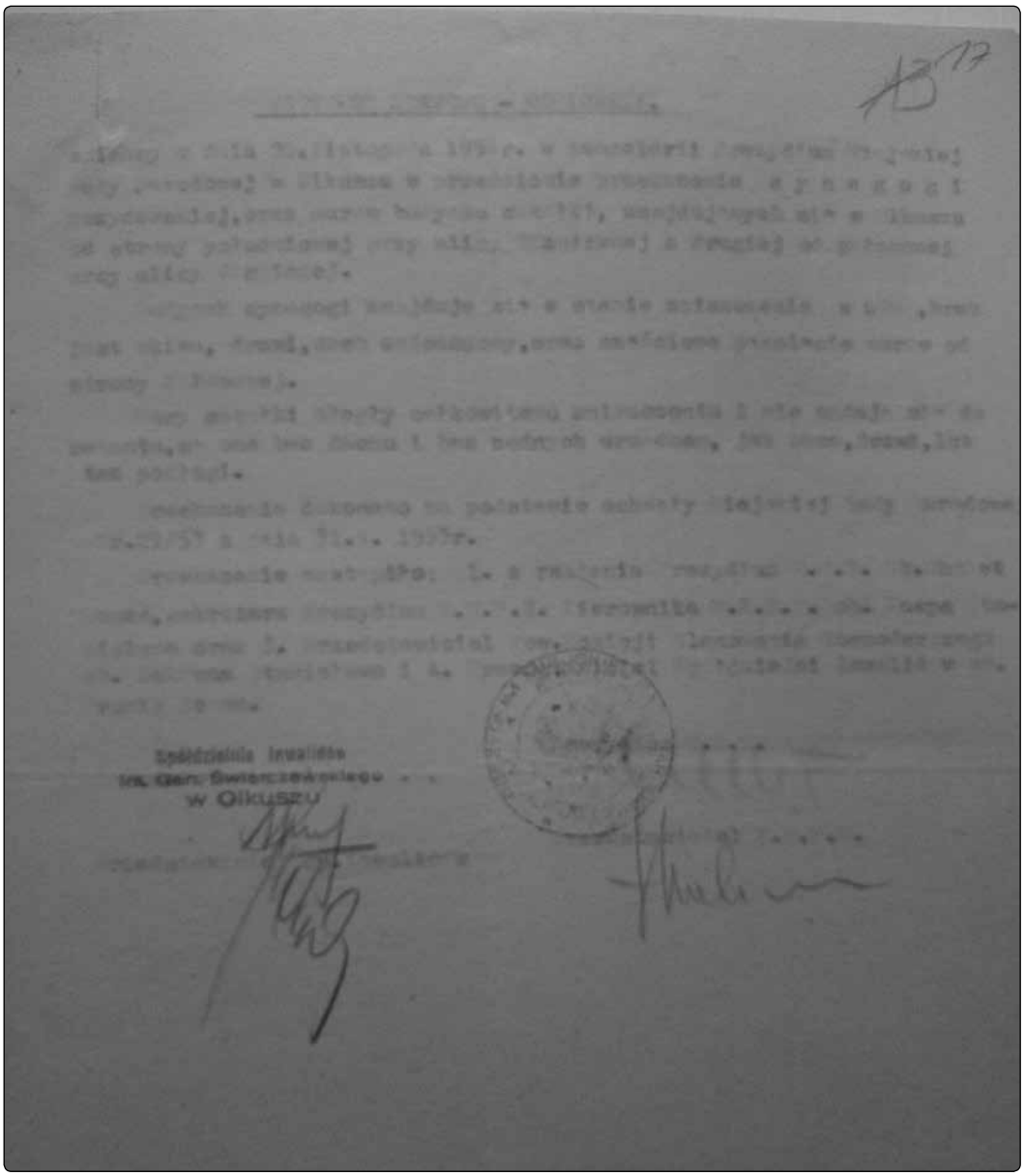
Narodowej w Wolbromiu o przydział budynku wolbromskiej synagogi Wolbromskiej Państwowej Szkole Ogólnokształcącej Stopnia Licealnego na salę gimnastyczną.

Referat do Spraw Wyznań przy PPRN w Olkuszu po uzgodnieniu z miejscowym Kolektywem popiera załączony do niniejszego wniosek Prez. M.R.N. w Wolbromiu o przydział budynku po b. synagodze żydowskiej w Wolbromiu na salę gimnastyczna dla Wolbromskiej Państwowej Szkoły

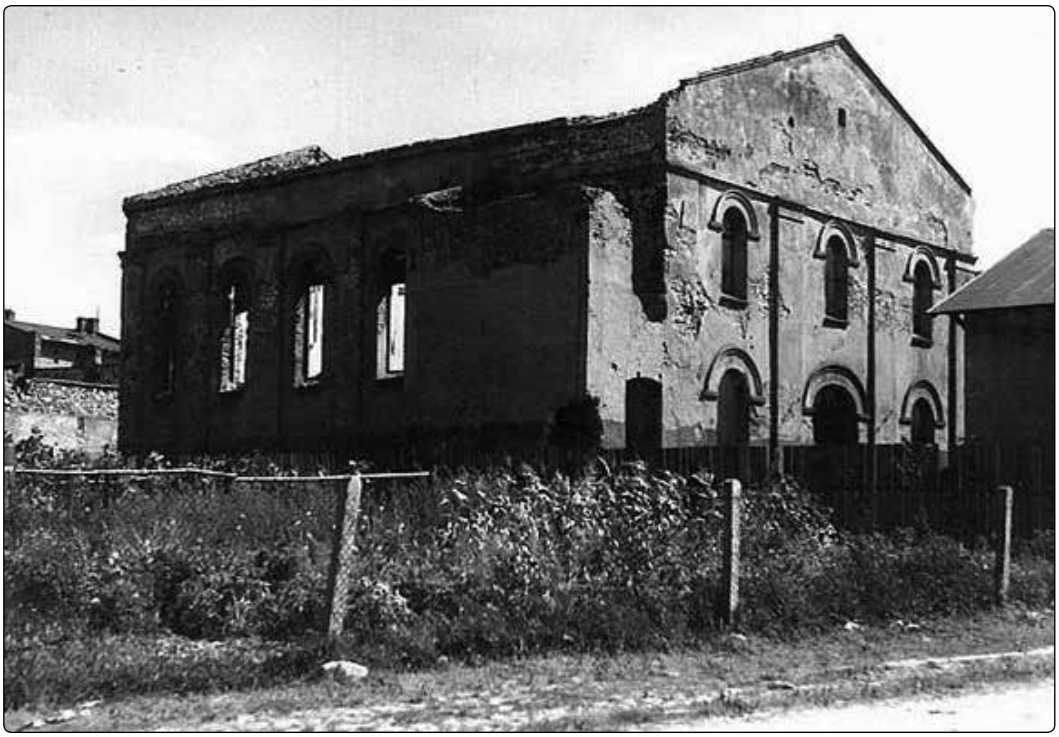
26 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 17.

Ogólnokształcącej St. Licealnego.

Zniszczony w około 75% jedno piętrowy budynek po b. synagodze przy ul. Bocznej Nr. 11 w Wolbromiu, w chwili obecnej skład materiałów budowlanych PMRN, nie jest należycie wykorzystany. Zniszczenie budynku bez należytej opieki i koniecznych napraw potęguje się. Zaśmiecony, grozi całkowitą ruiną czemu może zapobiec odpowiednie zużytkowanie budynku, a za takie właśnie uważamy przekazanie go ośrodkowi kultury fizycz-

Il. 12. Protokół zdawczo-odbiorczy z dnia 28 listopada 1954 r. (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

Il. 13. Wolbromska synagoga po wojnie (źródło PTTK Olkusz)

nej. Budynek nie jest obiektem zabytkowym. Na terenie Wolbromia kongregacja żydowska nie istnieje, nie zamieszkują nawet w Wolbromiu osoby wyznania mojżeszowego.[27]

Pismem z 12 października 1953 r. wicedyrektor Urzędu Roman Darczewski przychylił się do wniosku Prezydium PRN w Olkuszu i wyraził *zgodę na przekazanie budynku po b. synagodze w Wolbromiu przy ul. Bocznej 11 Wolbromskiej Państwowej Szkole Ogólnokształcącej w zarząd i użytkowanie z przeznaczeniem na cele szkolne.*[28] Urząd poprosił o nadesłanie odpisu odnośnego protokołu zdawczo-odbiorczego.

13 stycznia 1954 r. Kierownik Referatu do Spraw Wyznań[29] Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie Stefan Pachołek przesłał do Urzędu do Spraw Wyznań *odpis protokołu zdawczo-odbiorczego z przekazania budynku po b. synagodze przy ul. Bocznej Nr. 11 w Wolbromiu, w zarząd i użytkowanie Państwowemu Liceum Ogólnokształcącemu w Wolbromiu z przeznaczeniem na salę gimnastyczną*.[30]

Oto treść protokołu:

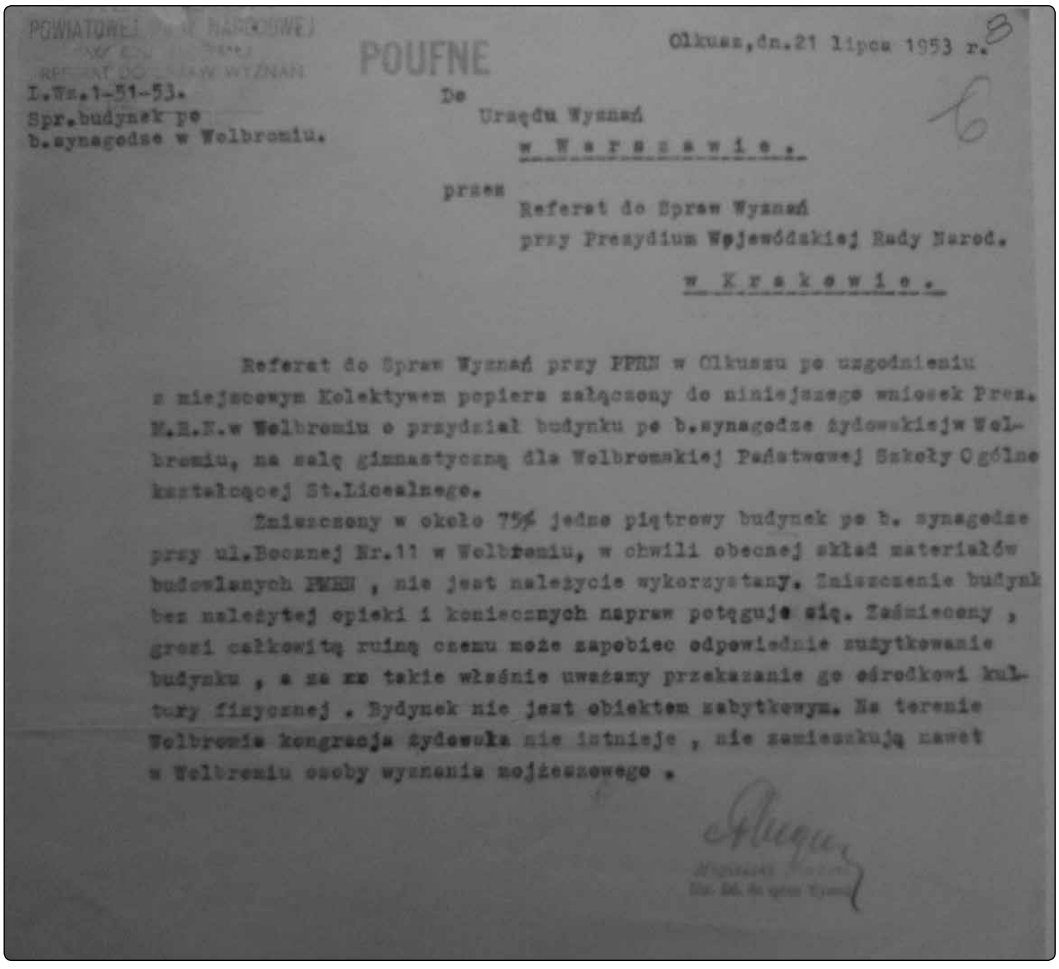
Protokół z przekazania budynku b. synagogi w Wolbromiu w zarząd i użytkowanie Państwowemu Liceum Ogólnokształcącemu oraz Kołu Sportowemu „Spójnia" w Wolbromiu, sporządzony w dniu

27 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 8.

28 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 11. Odręczny projekt pisma – k. 9.

29 Pieczątka brzmi: „Referatu do Spraw Wyznaniowych".

30 Archiwum Akt Nowych, Urząd do spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 12.

POUFNE

Olkusz,dn.21 lipca 1953 r.

I.Wz.1-51-53.
Spr.budynek po
b.synagodze w Wolbromiu.

Do
Urzędu Wyznań
w W a r s z a w i e.

przez
Referat do Spraw Wyznań
przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narod.
w K r a k o w i e.

Referat do Spraw Wyznań przy PPRN w Olkuszu po uzgodnieniu z miejscowym Kolektywem popiera załączony do niniejszego wniosek Prez. M.R.N.w Wolbromiu o przydział budynku po b.synagodze żydowskiejw Wolbromiu, na salę gimnastyczną dla Wolbromskiej Państwowej Szkoły Ogólnokształcącej St.Licealnego.

Zniszczony w około 75% jedno piętrowy budynek po b. synagodze przy ul.Bocznej Nr.11 w Wolbromiu, w chwili obecnej skład materiałów budowlanych PPRN , nie jest należycie wykorzystany. Zniszczenie budynku bez należytej opieki i koniecznych napraw potęguje się. Zaniedbany , grozi całkowitą ruiną czemu może zapobiec odpowiednie zużytkowanie budynku , a za nr takie właśnie uważany przekazanie go ośrodkowi kultury fizycznej . Bydynek nie jest obiektem zabytkowym. Na terenie Wolbromia kongregacja żydowska nie istnieje , nie zamieszkują nawet w Wolbromiu osoby wyznania mojżeszowego .

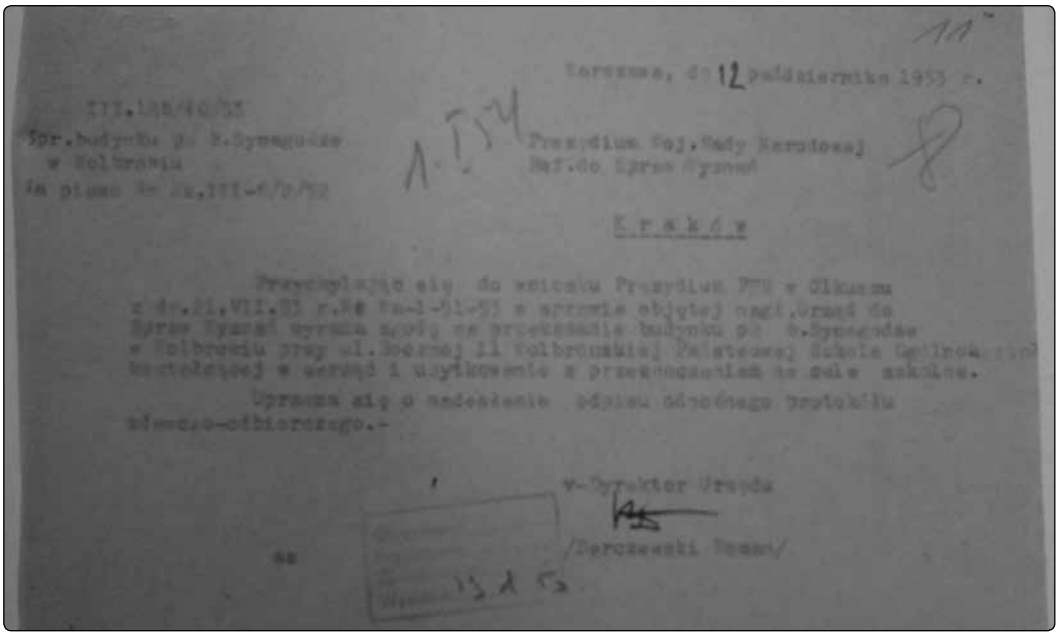
Il. 14. Pismo Referatu do Spraw wyznań Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Olkuszu z dnia 21 lipca 1953 r. do Urzędu do Spraw Wyznań (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

21 listopada 1953 r. w biurze Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Wolbromiu.

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Wolbromiu działając na podstawie pisma Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, Referat do Spraw Wyznań w Krakowie z dnia 20 października 1953.r. L. Vz.III-6/2/53 i Powiatowego Komitetu Kultury Fizycznej w Olkuszu z dnia 10 listopada 1953.r. Nr.707/53 w dniu dzisiejszym przekazuje a Państwowe Liceum Ogólnokształcące w Wolbromiu wspólnie z Kołem sportowym „Spójnia" w Wolbromiu - przejmuje w zarząd i użytkowanie budynek b. synagogi w Wolbromiu przy ul. Bocznej Nr.11 z przeznaczeniem na salę gimnastyczną dla potrzeb Liceum i Koła Sportowego.

Liceum i Koło sportowe, w imieniu których działają: pierwszego ob. Kolawa Adam, drugiego ob. Rak Czesław przejmują budynek w dzisiejszym jego stanie dla przeprowadzenia remontu kapitalnego i urządzenia w budynku sali gimnastycznej.

Po przeprowadzeniu robót remontowych w budynku synagogi i po przedłożeniu kosztorysu wyko-

Warszawa, dn. 12 października 1953 r.

III.18b/40/53

Spr. budynku po b. Synagodze
w Wolbromiu
(w piśmie nr Kr.III-6/2/53

Prezydium Woj. Rady Narodowej
Ref. do Spraw Wyznań

Kraków

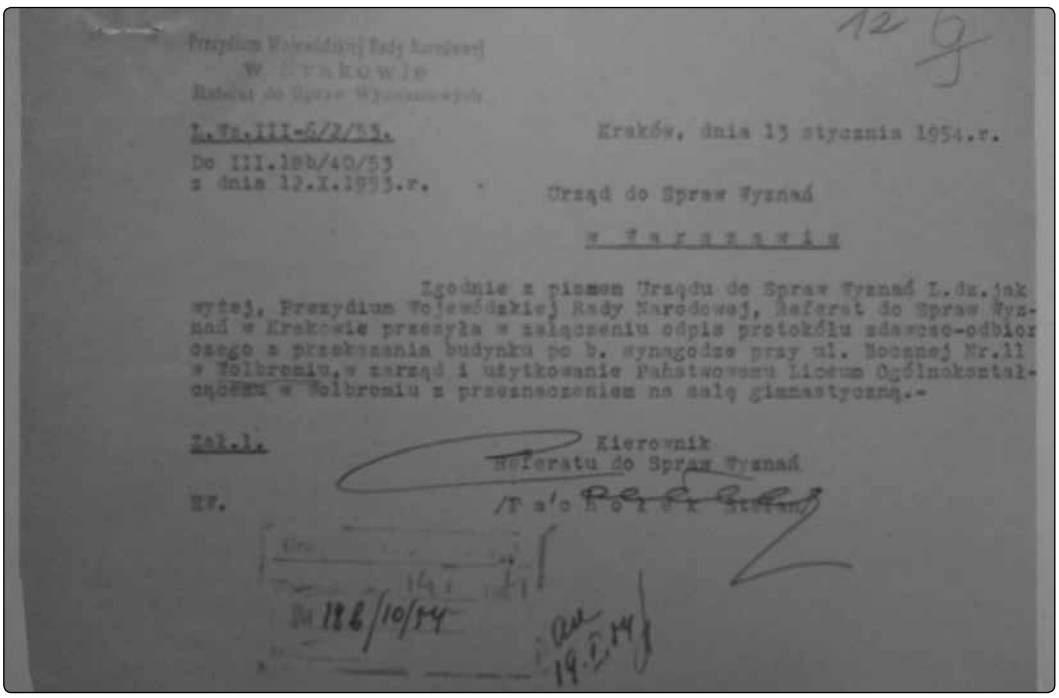
Przychylając się do wniosku Prezydium PRN w Olkuszu z dn. 21.VII.53 r. Nr Wa-1-51-53 w sprawie objętej ongiś Urząd do Spraw Wyznań wyraża zgodę na przekazanie budynku po b. Synagodze w Wolbromiu przy ul. Bocznej 11 Wolbromskiej Państwowej Szkole Ogólnokształcącej w zarząd i użytkowanie z przeznaczeniem na cele szkolne.

Uprasza się o nadesłanie podpisu odrębnego protokółu zdawczo-odbiorczego.-

v-Dyrektor Urzędu

/Derdzewski Roman/

Il. 15. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 12 października 1953 r. do Referatu do Spraw Wyznań Prezydium WRN w Krakowie (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej
w Krakowie
Referat do Spraw Wyznaniowych

L.Dz.III-6/2/53.

Kraków, dnia 13 stycznia 1954.r.

Do III.18b/40/53
z dnia 12.X.1953.r.

Urząd do Spraw Wyznań

w Warszawie

Zgodnie z pismem Urzędu do Spraw Wyznań L.dz.jak wyżej, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, Referat do Spraw Wyznań w Krakowie przesyła w załączeniu odpis protokółu zdawczo-odbiorczego z przekazania budynku po b. synagodze przy ul. Bocznej Nr.11 w Wolbromiu,w zarząd i użytkowanie Państwowemu Liceum Ogólnokształcącemu w Wolbromiu z przeznaczeniem na salę gimnastyczną.-

Zał.1.

Kierownik
Referatu do Spraw Wyznań

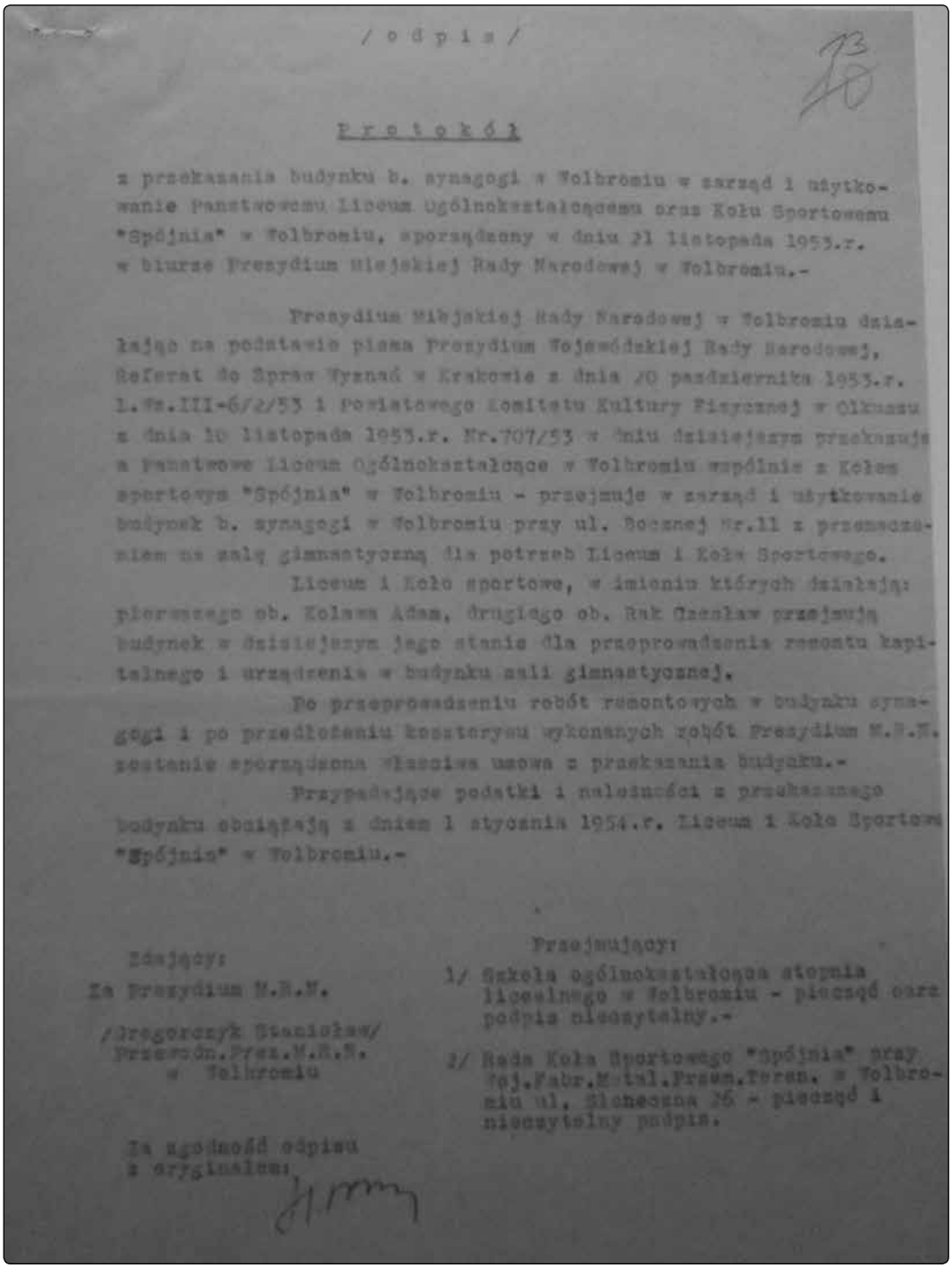
Wr.

/P a/o [illegible]

Nr 186/10/54

19.I.54

Il. 16. Pismo Referatu do Spraw Wyznaniowych Prezydium WRN w Krakowie z dnia 13 stycznia 1954 r. do Urzędu do Spraw Wyznań (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

/ o d p i s /

P r o t o k ó ł

z przekazania budynku b. synagogi w Wolbromiu w zarząd i użytkowanie Państwowemu Liceum Ogólnokształcącemu oraz Kołu Sportowemu "Spójnia" w Wolbromiu, sporządzony w dniu 21 listopada 1953.r. w biurze Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Wolbromiu.-

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Wolbromiu działając na podstawie pisma Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, Referat do Spraw Wyznań w Krakowie z dnia 20 października 1953.r. l.dz.III-6/2/53 i Powiatowego Komitetu Kultury Fizycznej w Olkuszu z dnia 10 listopada 1953.r. Nr.707/53 w dniu dzisiejszym przekazuje a Państwowe Liceum Ogólnokształcące w Wolbromiu wspólnie z Kołem sportowym "Spójnia" w Wolbromiu - przejmuje w zarząd i użytkowanie budynek b. synagogi w Wolbromiu przy ul. Bocznej Nr.11 z przeznaczeniem na salę gimnastyczną dla potrzeb Liceum i Koła Sportowego.

Liceum i Koło sportowe, w imieniu których działają: pierwszego ob. Kolasa Adam, drugiego ob. Rak Czesław przejmują budynek w dzisiejszym jego stanie dla przeprowadzenia remontu kapitalnego i urządzenia w budynku sali gimnastycznej.

Po przeprowadzeniu robót remontowych w budynku synagogi i po przedłożeniu kosztorysu wykonanych robót Prezydium M.R.N. zostanie sporządzona właściwa umowa o przekazaniu budynku.-

Przypadające podatki i należności z przekazanego budynku obciążają z dniem 1 stycznia 1954.r. Liceum i Koło Sportowe "Spójnia" w Wolbromiu.-

Zdający:
Za Prezydium M.R.N.
/Gregorczyk Stanisław/
Przewodn.Prez.M.R.N.
w Wolbromiu

Przejmujący:
1/ Szkoła ogólnokształcąca stopnia licealnego w Wolbromiu - pieczęć oraz podpis nieczytelny.-
2/ Rada Koła Sportowego "Spójnia" przy Woj.Fabr.Metal.Przem.Teren. w Wolbromiu ul. Słoneczna 26 - pieczęć i nieczytelny podpis.

Za zgodność odpisu
z oryginałem:

Il. 17. Protokół z dnia 21 listopada 1953 r. (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

nanych robót Prezydium M.R.N. zostanie sporządzona właściwa umowa z przekazania budynku.

Przypadające podatki i należności z przekazanego budynku obciążają z dniem 1 stycznia 1954.r. Liceum i Koło Sportowe „Spójnia" w Wolbromiu.[31]

Za zdającego Prezydium M.R.N. protokół podpisał *Przewodniczący Prezydium M.R.N. w Wolbromiu Stanisław Gregorczyk*, nieczytelne natomiast podpisy złożyli przedstawiciele przejmujących: szkoły ogólnokształcącej stopnia licealnego w Wolbromiu oraz Rady Koła Sportowego „Spójnia" *przy Woj. Fabr. Metal. Przem. Teren. w Wolbromiu ul. Słoneczna 26.*

Niestety przekazanie synagog w Olkuszu i Wolbromiu miejscowym liceom nie zabezpieczyło przyszłych losów tych obiektów. 11 sierpnia 1957 r. Związek Religijny Wyznania Mojżeszowego w PRL zaniepokojony informacjami o rozbiórce budynków żydowskich domów modlitwy w Olkuszu skierował pismo do Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu z prośbą o potwierdzenie ich prawdziwości:

Według informacji Żydowskiej Kongregacji Wyznaniowej w Krakowie, na terenie m. Olkusza została przeprowadzona rozbiórka budynków żydowskich domów modlitwy. Ponieważ, o ileby podobne fakty miały miejsce, stanowiłoby to działanie sprzeczne z zagwarantowanymi konstytucyjnie prawami osób wyznania mojżeszowego, a ponadto naruszało postanowienia okólnika Nr.3 Ministerstwa Administracji Publicznej (znak:Wyzn.911/45) w sprawie tymczasowego uregulowania praw wyznaniowych ludności żydowskiej.

Związek Religijny prosi o powiadomienie o prawdziwości powyższych faktów i nadesłanie odpisów ewentualnych decyzyj w tych sprawach, a to celem zajęcia przez Związek odpowiedniego stanowiska.[32]

Na pismo szybko zareagował Urząd do Spraw Wyznań, który otrzymał jego kopię, zwracając się 22 sierpnia do Wydziału do Spraw Wyznań Prezydium WRN w Krakowie (który także otrzymał kopię pisma Związku Religijnego) o *zbadanie sprawy i złożenie sprawozdania*.[33]

Wydział do Spraw Wyznań nie spieszył się z odpowiedzią, której udzielił Urzędowi dopiero po przeszło siedmiu miesiącach (pismo Urzędu zawiera prawdopodobnie daty dwóch monitów) - 31 marca 1958 r.:

(...) Rozbiórki budynku po b. bożnicy w Olkuszu dokonano zgodnie z uchwałą Prezydium Rządu z 1955 r. w sprawie kontynuowania akcji robót rozbiórkowych. Komisja kwalifikująca obiekt do rozbiórki uznała bowiem, że nie nadaje się on już do odbudowy, ponieważ zniszczony był w 75% a poza tym systematycznie rozbierany przez nieznanych sprawców.

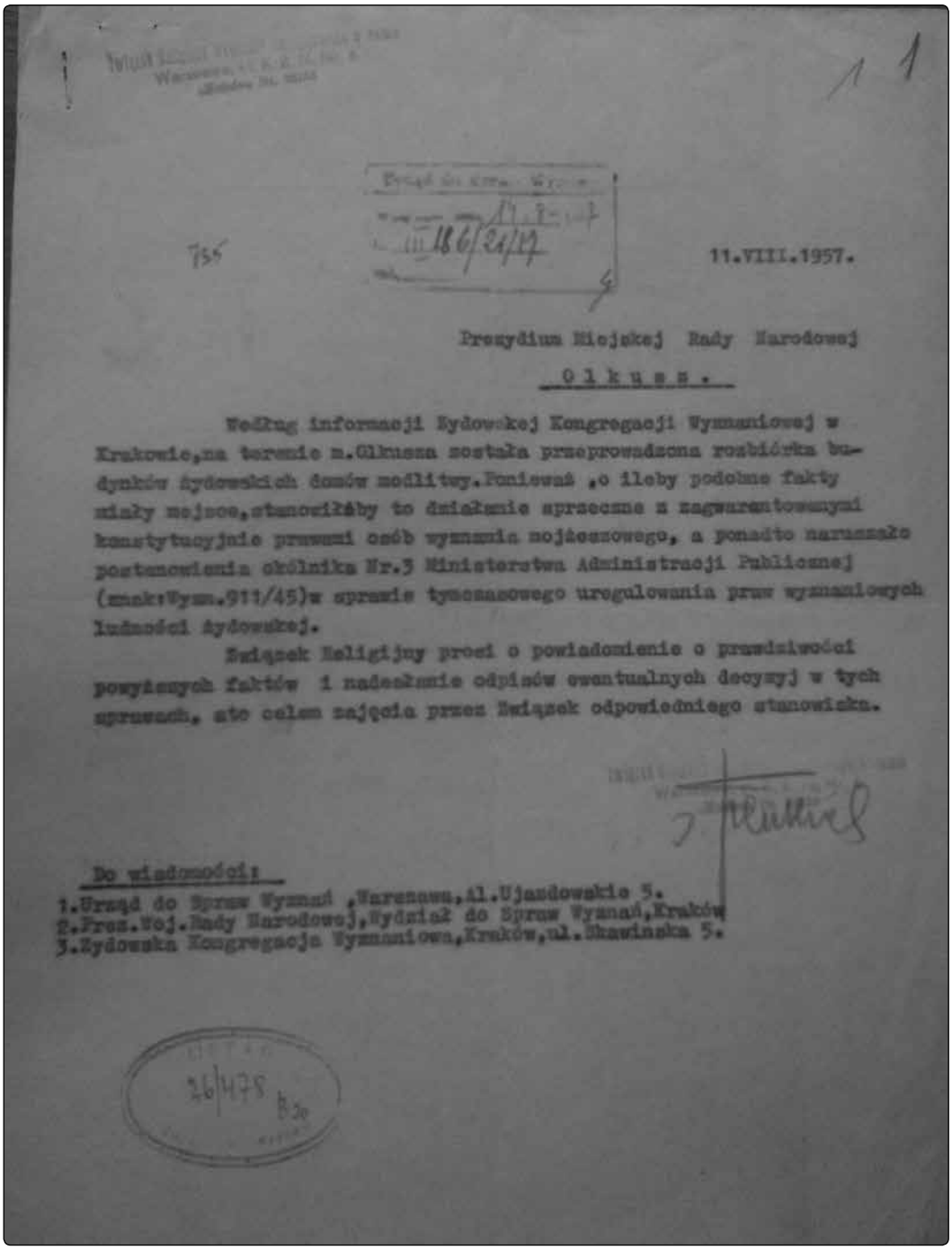
Ponieważ Wojewódzki Pełnomocnik akcji rozbiórkowej w Krakowie odmówił wykonania rozbiórki ze względu na mały odzysk cegły z drugiej zaś strony zachodziła konieczność jak najszybszego dokonania rozbiórki ze względów sanitarno-estetycznych miasta, przeto Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu znalazło chętnych wśród miejscowej ludności, którzy rozebrali walący się budynek w zamian za uzyskane materiały budowlane, przeznaczając je na własne budownictwo indywidualne.

Na koniec Wydział do Spraw Wyznań informuje, iż wszelkie usiłowania Prezydium PRN w Olkuszu w okresie minionych lat, idące w kierunku

31 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 22/466, k. 13.

32 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 26/478, k. 1 i 5.

33 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 26/478, k. 2.

1 1

III 186/24/47

755

11.VIII.1957.

Prezydium Miejskej Rady Narodowej

O l k u s z .

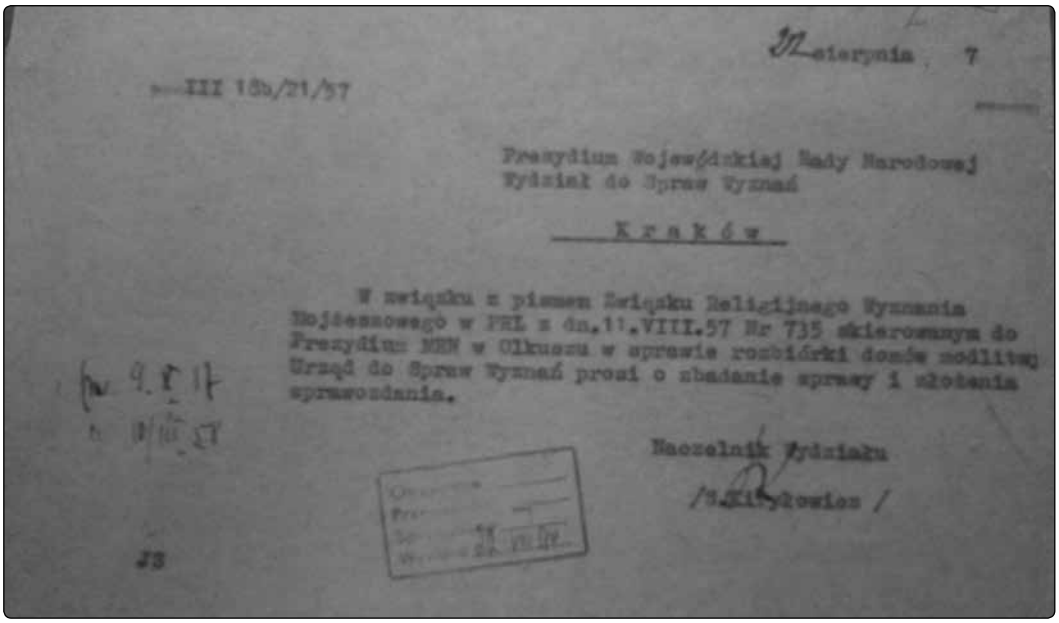
Według informacji Żydowskej Kongregacji Wyznaniowej w Krakowie,na terenie m.Olkusza została przeprowadzona rozbiórka budynków żydowskich domów modlitwy.Ponieważ ,o ileby podobne fakty miały miejsce,stanowiłżby to działanie sprzeczne z zagwarantowanymi konstytucyjnie prawami osób wyznania mojżeszowego, a ponadto naruszałoby postanowienia okólnika Nr.3 Ministerstwa Administracji Publicznej (znak:Wyzn.911/45)w sprawie tymczasowego uregulowania praw wyznaniowych ludności żydowskiej.

Związek Religijny prosi o powiadomienie o prawdziwości powyższych faktów i nadesłanie odpisów ewentualnych decyzyj w tych sprawach, ato celem zajęcia przez Związek odpowiedniego stanowiska.

Do wiadomości:
1.Urząd do Spraw Wyznań ,Warszawa,Al.Ujazdowskie 5.
2.Prez.Woj.Rady Narodowej,Wydział do Spraw Wyznań,Kraków
3.Żydowska Kongregacja Wyznaniowa,Kraków,ul.Skawińska 5.

26/475

Il. 18. Pismo Związku Religijnego Wyznania Mojżeszowego w PRL z dnia 11 sierpnia 1957 r. do Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

sierpnia 7

III 15b/21/57

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej
Wydział do Spraw Wyznań

K r a k ó w

W związku z pismem Związku Religijnego Wyznania Mojżeszowego w PRL z dn.11.VIII.57 Nr 735 skierowanym do Prezydium MRN w Olkuszu w sprawie rozbiórki domu modlitwy Urząd do Spraw Wyznań prosi o zbadanie sprawy i złożenia sprawozdania.

Naczelnik Wydziału

/ Kiryłowicz /

Il. 19. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 22 sierpnia 1957 r. do Referatu do Spraw Wyznań Prezydium WRN w Krakowie. (źródło: Archiwum Akt Nowych Warszawa)

Il. 20. Stos kamieni na miejscu zburzonej wolbromskiej synagogi (źródło: Wolbrom irenu)

przekazania obiektu na cele kulturalne czy nawet pomieszczenie magazynów nie doszły do skutku z uwagi na poważne zniszczenie budynku i nieopłacalność remontu.[34]

Pismo podpisał kierownik Wydziału do Spraw Wyznań, Stefan Pachołek.

Mury olkuskiej synagogi nie opuściły zatem miasta, lecz - podobnie jak wiele żydowskich nagrobków - zmieniły użytkowników.

Podobny los spotkał też wolbromską synagogę.

34 Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 26/478, k. 4.